

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA INOVACIJŲ PLĖTRA LIETUVOJE

2008 m. gegužės 16 d. Nr. VA-20-10P-9
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 2-ojo audito departamento direktorės Zitos Valatkienės
2007-04-25 pavedimą Nr. 20-10P

Auditą atliko valstybiniai auditoriai:
Albinas Borisevičius (grupės vadovas)
Valdemaras Bačiauskas
Remigijus Bieliauskas
Jonas Šakalinis

Auditas pradėtas 2007-04-25
Auditas baigtas 2008-05-16

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Įžanga	5
Audito apimtis ir procesas	8
Audito rezultatai	9
1. Lisabonos strategija ir prielaidos inovacijų raidai Lietuvoje	9
2. Lietuvos inovacijų plėtros padėtis ES šalių atžvilgiu	112
3. Inovacijų plėtros sistema Lietuvoje	19
3.1. Inovacijų diegimo sistema	222
3.2. Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos veikla	255
3.3. Inovacijų sistemos valdymas ir priežiūra	277
3.4. Mokslo ir technologijų parkų vaidmuo	30
3.5. Švietimo sistemos orientavimas į inovacijų plėtrą	34
4. 2003–2006 m. Inovacijų versle programos vykdymas	40
Išvados ir rekomendacijos	45
PRIEDAI	49

SANTRAUKA

Lisabonoje 2000 m. vykusio Europos Vadovų taryba išskėlė strateginį ES tikslą – per dešimt metų paversti Europos Sąjungos ekonomiką dinamiškiausia ir konkurencingiausia, žiniomis grįsta ekonomika pasaulyje. Šis tikslas pradėtas vadinti Lisabonos strategija. Strategijoje buvo numatyta imtis priemonių įvairiose gyvenimo srityse – vidaus rinkoje, moksliniuose tyrimuose, švietime bei ekonomikoje, stabilios valiutos ir makroekonomikos politikoje ir kt., stengiantis sudaryti palankias sąlygas augti bendrajam vidaus produktui ir darniems viešiesiems finansams. Visa tai turi tiesioginės įtakos ir Lietuvos pramonės ir verslo plėtrai.

Audito tikslas – esamos Lietuvos inovacijų plėtros sistemos (teisinės bazės, ryšių tarp sistemos dalyvių, Lietuvos inovacijų plėtros lygio ES šalių atžvilgiu) vertinimas.

Audito metu nustatėme, kad pagal bendrąjį inovatyvumo indeksą Lietuva yra viena iš labiausiai atsiliekančių tarp visų ES šalių. Pirmaujančių pasaulio šalių inovacinė veikla plėtojama daugiausia modifikavimo ir tęstinės ilgalaikės strategijos kryptimis, o Lietuvoje pagrindinis dėmesys kreipiamas į įsivežtinių (importuotų) inovacijų adaptavimą (pritaikymą) šalies rinkoje, beveik nemodifikuojant, nediegiant naujų idėjų, pagrįstų ilgalaikę strategiją. Lietuvos įmonės mažai investavo į mokslinę, eksperimentinę ir inovacinę veiklą, įmonės nebuvo suinteresuotos investuoti ir rodyti savo apskaitoje šių investicijų sąnaudas, nes būtinų teisės aktų pakeitimų rengimas užtruko nepateisinamai ilgai.

Lietuvoje Rizikos kapitalo fondai dar yra tik pradinėje veiklos stadijoje, todėl įmonės, norinčios investuoti į mokslinę eksperimentinę ir inovacinę veiklą, į pažangius, bet neišbandytus, rizikingus ir brangius projektus, kol kas turi labai ribotas galimybes gauti papildomą finansavimą, būtiną jų projektams vykdyti.

Lietuvoje nėra bendro inovacijų plėtros sistemą apimančio teisės akto, kuriame būtų apibrėžta Lietuvos inovacijų plėtros politika ir strategija, visų inovacijų procese dalyvaujančių juridinių asmenų tikslai, teisės ir pareigos, ryšiai tarp visos sistemos elementų, įteisinta priemonių vykdymo priežiūra, koordinavimas ir inovacijų plėtros paskatų sistema.

Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisija dirba pasyviai, pagal savo statusą negali atlikti ir neatlieka operatyvaus inovacijų plėtros proceso koordinavimo ir valdymo. Informacija apie jos veiklą viešai neskelbiama. Lietuvoje nėra vienos, nuolat veikiančios institucijos, kuriai būtų pavesta rinkti informaciją, susijusią su inovacijų plėtra, atlikti analizę, vykdyti ryšių tarp sistemos dalyvių ir priemonių vykdymo priežiūrą ir koordinavimą.

Renkama ir kaupiama statistinė informacija, susijusi su inovacijų plėtra, savo pobūdžiu ir rinkimo periodiškumu nesudaro galimybės operatyviai vertinti šio proceso pokyčius ir neužtikrina inovacijų plėtros proceso nuolatinės stebėsenos (monitoringo) kokybės.

Lietuvos Mokslo ir technologijų parkai šiuo metu iš esmės yra pradinėje vystymosi stadijoje ir dirba daugiau kaip Verslo inkubatoriai. Parkai viešai neskelbia savo ataskaitų, nėra sukurtos bendros jų veiklos politikos ir strategijos. Lietuvoje nėra Mokslo ir technologijų parkus vienijančios institucijos ar organizacijos, galinčios sutelkti juos bendrai, kryptingai ir šalies ekonomikai naudingai veiklai.

Šalies mokslo ir švietimo sistema nėra orientuota į verslumo ugdymą ir inovacijų plėtrą, nes dar tik pradeda pereiti nuo esamo švietimo ir mokslo finansavimo modelio prie pažangaus, konkurencija grindžiamo finansavimo. Be to, mažai taikomos mokslo ir verslo ryšius skatinančios priemonės. Lietuvos Respublikos teisės aktai nepakankamai aiškiai reglamentuoja universitetuose sukurto intelektualaus darbo produkto priskyrimą universitetui ar valstybei.

2003–2006 m. vykdytos Inovacijų versle programos priemonių kriterijus sunku susieti su galutiniais įvykdymo rezultatais, jie nėra palyginami, todėl negalima nustatyti, kokią įtaką įvykdytos Programos priemonės turėjo inovacijų versle plėtrai.

Audito ataskaitoje pateikėme rekomendacijas, kurios, mūsų nuomone, sudaro prielaidas spręsti nustatytas problemas. Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlėme svarstyti galimybę centralizuoti inovacijų kūrimo ir diegimo sistemos valdymą ir atlikti išsamią inovacijų kūrimo ir diegimo sistemoje dalyvaujančių įstaigų ir organizacijų funkcijų analizę. Parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Seimui teisės akto (aktų paketo), nustatančio inovacijų politiką, strategiją bei sistemą ir informacijos, susijusios su inovacijų plėtra, rinkimą ir analizę, ryšių tarp sistemos dalyvių ir priemonių vykdymo priežiūrą bei koordinavimą, projektą. Numatyti papildomas priemones, kurios skatintų verslo įmones daugiau investuoti į mokslinę, eksperimentinę ir inovacinę veiklą.

Be to, rekomendavome išnagrinėti galimybę organizuoti nuolatinę informacijos, susijusios su inovacijų plėtra, rinkimą, analizę, priemonių vykdymo priežiūrą, užtikrinti tarpininkavimą tarp Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos ir kitų inovacijų plėtros sistemos grandžių, užtikrinti nuolatinę Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos veiklą.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai pasiūlėme parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2003–2006 m. Inovacijų versle plėtros programos priemonių įvykdymo ataskaitą ir apibendrinančias išvadas.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai rekomendavome inicijuoti teisės aktų pakeitimus, siekiant, kad šalies švietimo ir mokslo sistema būtų labiau orientuota į verslumo ugdymą ir inovacijų plėtrą, būtų numatytos ir plačiai diegiamos mokslo ir verslo ryšius skatinančios priemonės.

IŽANGA

Pasaulio ekonomikoje XX–XXI a. sandūroje vyksta gilūs ir sudėtingi ekonominiai pokyčiai, turintys esminės įtakos iki šiol buvusiai tarptautinės konkurencijos sistemai. Intensyviai vystosi Azijos šalys, jose sparčiai formuojasi žiniomis grindžiama ekonomika, didėja ekologiniai ir technologiniai reikalavimai Europos šalyse. Visa tai turi tiesioginės įtakos ir Lietuvos pramonės bei verslo plėtrai, kelia jai kokybiškai naujus reikalavimus. Atsiranda būtinybė didinti veiklos efektyvumą, kuris yra pagrindinis gamybos ir paslaugų savikainos mažinimo šaltinis. Tai, savo ruožtu, leistų didinti gaminių ir paslaugų konkurencingumą šalies viduje, taip pat ir mūsų šalį supančiame regione, ES ar net visame pasaulyje.

Pasaulinė praktika rodo, jog didžiausio efektyvumo gamyboje ir teikiant įvairias paslaugas galima pasiekti tik diegiant inovacijas, ypač pagrįstas naujomis žiniomis. Tam būtinas glaudus verslo ir mokslo bendradarbiavimas. Pastaraisiais metais išsivysčiusiose pasaulio šalyse suvokta, kad vieni svarbiausių veiksnių, prisidedančių prie bet kurios šalies pažangos, yra mokslinių tyrimų ir technologijų plėtojimu pagrįsta inovacinė veikla.

Inovacijos dažniausiai diegiamos siekiant žymesnio ekonominio pranašumo galutinės produkcijos rinkose, todėl visi inovacijos ciklo etapai daugiau ar mažiau yra veikiami informacinių, organizacinių, finansinių ir kitokių rinkos veiksnių. Būtent rinka ir ekonominiai interesai galiausiai lemia inovacijų veiklos tikslingumą, apimtį, tempus ir formą. Tačiau rinka pati savaime negali užtikrinti visų inovacijų plėtros problemų sisteminio sprendimo. Būtina valstybės inovacijų politika – remti ir skatinti tuos inovacijų plėtros proceso etapus, kuriuos ji per menkai stimuliuoja.

Keletas pastarųjų metų buvo palyginti sėkmingi Lietuvos ekonomikai: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-04-28 duomenimis, bendrasis vidaus produktas (BVP) 2006 m. padidėjo 7,7 procento (per metus sudarė 81,9 mlrd. litų), o 2007 m. padidėjo 8,8 procento (per metus sudarė 96,7 mlrd. litų). Pagal BVP augimo tempus Lietuva yra viena iš lyderių Europos Sąjungoje, tačiau produktyvumo rodikliai yra vieni žemiausių ES. Žemas produktyvumo lygis rodo, kad šalyje nepakankamai gerai panaudojama darbo jėga, įmonės mažai investuoja į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas, nesukurta inovacijų versle kūrimo, diegimo ir skatinimo sistema. Tai gali turėti rimtų pasekmių ilgalaikiai Lietuvos ūkio plėtrai ir ekonomikos augimui.

Suprasdama šios problemos svarbą, Valstybės kontrolė įtraukė į 2007 metų valstybinio audito programą inovacijų plėtros programos auditą.

Ataskaitoje vartojamų sąvokų paaiškinimas:

Inovacijos (naujovės) – naujų technologijų, idėjų, ir metodų komercinis pritaikymas pateikiant rinkai naujus arba patobulintus produktus ar procesus.

Inovacijų projektas – projektas, kuriame numatoma diegti mokslo, technikos ar technologijos naujoves – kurti konkurencingą produkciją ar gamybą.

Klasteriai – dažniausiai naudojamas Porterio klasterių apibūdinimas: tai yra geografiškai artimos kompanijų ir asocijuotų institucijų, susijungusių tam tikrose srityse, grupės, susijusios bendromis technologijomis ir žiniomis. Jie paprastai egzistuoja apibrėžtose geografinėse teritorijose, kur lengvas susisiekimasis, logistika ir kur lengvai prieinama kvalifikuota darbo jėga. Klasteris yra organinis rinkos darinys. Tai svarbus konkurencingumo didinimo (šakos ar visos šalies mastu) veiksnys. Bendros veiklos rezultatas – daug galutinių produktų.

Klasterizacija – klasterių kūrimasis.

Lisabonos programa – Lietuvos nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa.

Lisabonos strategija – strategija, priimta 2000 m. kovo 23–24 d. Lisabonoje įvykusiame Europos Sąjungos viršūnių tarybos susitikime, kurio protokolo išvadose suformuluoti Europos Sąjungos raidos ilgalaikiai tikslai.

Mokslo ir technologijų parkas (MTP) – juridinis asmuo, kurio pagrindinė funkcija yra stimuliuoti mokslo žinių ir technologijų sklaidos procesus, sudaryti sąlygas mokslinių tyrimų rezultatus panaudoti kurti pelnui, skatinti mokslo ir verslo ryšius, propaguoti inovacijų kultūrą. Mokslo ir technologijų parkai sudaro palankias sąlygas steigti įmonėms, vykdančioms taikomųjų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbus ir diegiančioms inovacijas.

Nacionalinis konkurencingumas – valstybių gebėjimas konkuruoti tarptautiniu mastu ir ilgu laikotarpiu užtikrinti dideles gyventojų pajamas ir mažą nedarbo lygį. Šalies pramonės įmonių konkurencingumas – nacionalinio konkurencingumo varomoji jėga, skatinanti visos šalies konkurencingumo didėjimą.

Technologijų adaptavimas – inovacinė veikla, pagrįsta technologijų ir inovacijų, sukurtų kitose įmonėse, perėmimu, dažniausiai įsigyjant technologines linijas ar gamybos licencijas.

Ataskaitoje vartojamų trumpinių paaiškinimas:

EIS (European Innovation Scoreboard)¹ – Europos inovacijų informacinė sistema, kaupianti ir skelbianti statistinę pasaulio ir Europos šalių inovacijų plėtros medžiagą.

ES-15 – Europos Sąjungos šalių senbuvių penkioliktukas (prieš Lietuvos įstojimą į šią sąjungą).

ES-25 – visų Europos Sąjungos šalių dvidešimtpenktukas (įstojus ir Lietuvai į šią sąjungą).

¹ EIS (European Innovation Scoreboard) – kasmet patikslinama Europos inovacijų vertinimo sistema.

LIC – Lietuvos inovacijų centras.

MTEP – moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra; sistemingai atliekamas kūrybinis darbas, kuriuo siekiama pagilinti žinias, įskaitant žmogaus, kultūros ir visuomenės pažinimo, ir naudoti šias žinias kuriant naujus jų pritaikymo būdus. MTEP apima tris veiklos sritis: fundamentinius mokslinius tyrimus, taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą.

NIS – Nacionalinė inovacijų sistema – tai yra tarpusavyje susijusių institucijų sistema, siekianti kurti, saugoti ir perduoti žinias, įgūdžius ir sukurtas vertybes, kurios ir lemia naujų technologijų plėtrą.

AUDITO APIMTIS IR PROCESAS

Audito objektas – inovacijų plėtra Lietuvoje. Šis procesas apima mokslu pagrįstų naujovių vystymo politiką ir ilgalaikę strategiją, ryšį tarp verslo ir mokslo.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, kuri yra viena iš pagrindinių inovacijų plėtros proceso koordinatorių.

Audito tikslas – įvertinti esamą Lietuvos inovacijų plėtros sistemą (teisinę bazę, ryšius tarp sistemos dalyvių, Lietuvos inovacijų plėtros lygį ES šalių atžvilgiu ir šios plėtros lygio vertinimo sistemą) ir, pagal galimybes, pateikti rekomendacijas.

Vertinimo kriterijai:

- Lietuvos inovacijų būklė ES šalių atžvilgiu;
- Inovacijų plėtros proceso valdymo galimybės;
- Inovacijų plėtros proceso sistemos veiksmingumo pakankamumas;
- Lietuvoje naudojamos inovacijų plėtros vertinimo duomenų ir jų rinkimo tvarkos pakankamumas proceso valdymui;
- Inovacijų versle būklės pasikeitimas 2003–2006 m. laikotarpiu.

Audito procesas.

Audito metu duomenis ir informaciją raštu, elektroniniu paštu ar per pokalbius su specialistais (patvirtinimo, patikrinimo, apklausos ir analitinės procedūros) surinkome iš: Lietuvos Respublikos ūkio, švietimo ir mokslo ministerijų, Lietuvos inovacijų centro, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kai kurių Mokslo ir technologijų parkų, Šiaulių, Klaipėdos ir Vilniaus Gedimino technikos universitetų, taip pat iš internetinių puslapių, naudojamės kitų Valstybės kontrolės audito ataskaitų medžiaga.

Analizavome 1999–2007 m. informaciją, susijusią su inovacijų plėtra ES ir Lietuvos Respublikoje, 2003–2006 m. Inovacijų versle programos vykdymą. Inovacijų plėtros sistema ir procesas apima itin daug visuomenės veiklos sričių, tad pagal turimus audito laiko ir žmogiškuosius išteklius nesiekėme aprėpti visko, bet nagrinėjome sistemos komponentus, kurie, mūsų nuomone, turi lemiamą įtaką inovacijų plėtrai ir labiausiai atspindi sąsajas tarp verslo ir mokslo, kuris, pagal dabartinę situaciją Lietuvoje, turėtų kurti didžiausią pridėtinę vertę duodančias inovacijas.

Susipažinome su teisės aktais ir moksliniais straipsniais, studijomis, tyrimais, kurių sąrašą pateikiame 1 ir 2 prieduose. Analizavome užsienio valstybių inovacijų plėtros sistemos kūrimo ir diegimo praktikos pavyzdžius. Vadovavomės nuostata, kad audituojami ir kiti subjektai pateikė išsamią ir objektyvią informaciją, o pateiktų dokumentų kopijos atitinka jų originalus.

AUDITO REZULTATAI

1. Lisabonos strategija ir prielaidos inovacijų raidai Lietuvoje

Lisabonoje 2000 m. vykusio Europos Vadovų taryba iškelė strateginį ES tikslą – per dešimt metų paversti Europos Sąjungos ekonomiką dinamiškiausia ir konkurencingiausia, žiniomis grįsta ekonomika pasaulyje. Šis tikslas pradėtas vadinti Lisabonos strategija. Strategijoje buvo numatyta imtis priemonių įvairiose gyvenimo srityse – vidaus rinkoje, moksliniuose tyrimuose, švietime bei ekonomikoje, stabilios valiutos ir makroekonomikos politikoje ir kt., stengiantis sudaryti palankias sąlygas augti bendrajam vidaus produktui ir darniems viešiesiems finansams.

Visa tai tiesiogiai susiję su įvairių verslo ir paslaugų teikimo įmonių konkurencingumo didėjimu Europos ir pasaulio mastu. Tai ypač aktualu tapo pastaraisiais metais, kai vis labiau Europos rinką užima pigi, tačiau pagal naujausias technologijas sukurta Azijos šalių produkcija, tad ir ES šalių senbuvių, ir naujokių verslo įmonėms tenka ieškoti būdų, kaip išlaikyti tokią vis didėjančią konkurenciją. Pasaulinė praktika rodo, jog aukšta pridėamoji vertė gali būti sukurta tik orientuojantis į inovacinę veiklą, pagrįstą naujausiais mokslo laimėjimais ir žinių ekonomika.

Vadovaudamasi Lisabonos strategija, 2002 m. kovo 15–16 d. Barselonoje Europos Vadovų Taryba susitarė didinti Sąjungos bendras išlaidas moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (toliau – MTEP) bei inovacijoms taip, kad 2010 m. jos sudarytų 3 proc. BVP, du trečdalius lėšų skiriant iš privačiojo sektoriaus.

Lisabonos ir Barselonos dokumentų nuostatos kelia Lietuvai uždavinį suformuluoti tokią valstybės ilgalaikės raidos strategiją, kurioje būtų galima įvertinti esamą padėtį, pateikti valstybės viziją ir nustatyti valstybės ilgalaikės raidos prioritetus bei jų kryptis, kad būtų galima sukurti prielaidas Lietuvai dalyvauti kuriant Europos socialinį modelį ir užtikrinti pamatinius mūsų tautos siekius turėti saugią visuomenę, sukurti žiniomis pagrįstą ekonomiką, gyventi švarioje ir saugioje aplinkoje, turėti konkurencingą ūkį, kad visa tai tarnautų mūsų konstituciniam siekiui – bendrai tautos gerovei.

Vadovaudamasis šiomis nuostatomis, 2002 m. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino² Valstybės ilgalaikės raidos strategiją ir pasiūlė Vyriausybei:

1) sukurti strateginės analizės ir stebėsenos (monitoringo) sistemą, įtraukti į ją valstybės bei mokslo institucijas, tam tikrais periodais fiksuoti strategijos įgyvendinimo rezultatus ir rinkos pokyčius;

² 2002-11-12 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“.

2) peržiūrėti patvirtintas nacionalines strategijas ir programas, parengti naujas strategijai įgyvendinti reikalingas programas bei koncepcijas ir suderinti jas tarpusavyje, atsižvelgiant į Europos Sąjungos Lisabonos Vadovų Tarybos išvadas.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje pažymėtas šalies techninis ir technologinis atsilikimas, lyginant jį net su ES šalių vidurkiu: silpnai diegiamos naujovės, žemas verslumo lygis, nėra mokslo ir gamybos kooperavimo sistemos, veikiančios pagal šiuolaikinį naujovių diegimo modelį. Tai patvirtina ir statistika. Pagal bendrąjį inovatyvumo indeksą SII, kuris objektyviai parodo inovacijų plėtros lygį šalyje, Lietuva užima vieną žemiausių vietų Europoje, o vystymosi tempai rodo, jog kuo toliau, tuo dar labiau atsilieka (žr. ataskaitos 2 skyrių).

Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikėje strategijoje, be viso kito, pažymėta, kad Lietuvoje nėra darnios mokslo ir gamybos ryšių sistemos, veikiančios pagal šiuolaikinį inovacijų modelį, taip pat specialių valstybės finansinių priemonių, aktyvinančių tokio modelio kūrimą, kad nėra patvirtintos mokslo ir technologijų plėtotės strategijos, kuri būtų nacionalinės plėtotės strategijos šerdis, žengti tik pirmieji žingsniai inovacinės politikos formavimo, verslininkiško inovacinės veiklos valdymo srityje, beveik nesant šios srities patirties ir tradicijų.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. patvirtino nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą³ (toliau – Lisabonos programa), kurioje išdėstytas Lietuvos ekonominės strategijos pagrindinis tikslas – mažinti šalies ekonominio išsivystymo lygio atsilikimą nuo ES šalių vidurkio. Programoje pažymėta, kad daugelyje Lietuvos strateginių dokumentų pabrėžta būtinybė skatinti inovacijas ir žinių naudojimą konkurencingiems produktams ir procesams kurti ir teikti į rinką. Kartu pripažįstama, kad per mažas įmonių aktyvumas investuojant į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas gali turėti rimtų padarinių ilgalaikiai Lietuvos ūkio plėtrai ir ekonomikos augimui. Nepakankamos lėšos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, neefektyvus jų naudojimas, netobuli verslo investicijų į MTEP skatinimo mechanizmai taip pat pastebimai neigiamai veikia esamą situaciją.

Pastebėjimas

Lietuvos statistikos departamento duomenimis bendros investicijos į MTEP (BVP procentais) 2005 m. sudarė 0,76 proc. Šis rodiklis, parodantis, kokia dalis BVP šalyje skiriama mokslo tiriamajai veiklai, buvo daugiau kaip du kartus mažesnis už ES šalių vidurkį ir daugiau kaip 4 kartus mažesnis už pirmaujančios inovacijų srityje Suomijos rodiklį (3,4 proc.).

Lisabonos programoje taip pat nustatyti nacionaliniai prioritetai, kurie bus įgyvendinami siekiant ekonominio augimo ir užimtumo didėjimo:

- makroekonomikos srityje – išlaikyti spartų ekonomikos augimą, makroekonominių stabilumą ir siekti visateisės narystės Ekonominėje ir pinigų sąjungoje;

³ Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-11-22 nutarimu Nr. 1270.

- mikroekonomikos srityje – skatinti Lietuvos įmonių konkurencingumą.

Be to, nacionalinėje Lisabonos programoje numatyta:

- siekti ugdyti žinių visuomenę, sukurti žiniomis pagrįstą ekonomiką ir eiti suderintos plėtros keliu, kurti ir plėtoti modernų, dinamišką, konkurencingą ūkį;
- kviesti ir skatinti privatų verslą didinti investicijas į MTEP;
- orientuoti valstybės inovacijų politiką į visus sektorius, įskaitant pramonę ir paslaugas, aukštųjų technologijų ir tradicinių šakų įmones;
- stiprinti verslo įmonių konkurencingumą vidutinės trukmės laikotarpiu (5 metų – auditorių pastaba), tinkamai naudojantis esamais lyginamaisiais pranašumais, vis didesnę reikšmę skiriant ne paveldėtoms ar įsigytoms, bet šalyje sukurtoms žinioms.

Šių naujų lyginamųjų pranašumų kūrimą turėtų lemti visų ūkio sektorių gebėjimas naudoti ir kurti naujas technologijas, plėtoti inovacinę veiklą, darbuotojų gebėjimas kelti ir keisti kvalifikaciją. Pagrindinė šių siekių sąlyga – visapusiškas šalies mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sistemos plėtojimas.

Atsižvelgiant į Lietuvos išlaidų moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai dydį, esamą ir būsimą struktūrinių fondų paramą ir bendras šalies ūkio plėtros tendencijas, Lisabonos programoje pripažįstama – Lietuvai bus sunku pasiekti, kad 2010 metais šios išlaidos sudarytų 3 proc. BVP, ypač verslo sektoriuje. Programoje akcentuojama, kad Lietuvos valdžios institucijų, verslo ir mokslo organizacijų dėmesys, pastangos ir finansinės lėšos turi būti skirtos tam, kad išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai 2010 metais sudarytų 2,0 proc. BVP dalį, iš jų po 1 proc. – viešojo ir verslo sektorių lėšos. Lietuvos kiekybinis uždavinys MTEP išlaidas padidinti iki 2 proc. 2010 metais yra vienas iš ambicingiausių, palyginti su kitomis ES šalimis. 2004 m. atžvilgiu, MTEP lėšos turėtų padidėti beveik tris kartus.

Manome, jog minėti tikslai, numatyti Lisabonos programoje, gali būti pasiekti tik tada, kai bus tolygiai sprendžiami ir subalansuoti ne tik verslo bei mokslo, bet ir žinių ekonomikos, švietimo, kultūros bei socialiniai klausimai. Visuomenei turi būti sudarytos sąlygos jau iš mažens diegti verslumą, savarankiškumą, norą siekti žinių, kurios sudaro vieną iš žmonijos vystymosi prielaidų. Kitaip tariant, būtina ugdyti inovacinės veiklos dalyvių kompetenciją – inovacinės veiklos naudos ir svarbos suvokimą – pradedant darbininku ar moksleiviu, baigiant aukštu politiku.

„Lietuva turi suformuoti savo, kaip konkurencingos ekonomikos pasaulinėje rinkoje prekės ženklą, aiškiai duodama suprasti pasauliniam verslui ir investuotojams, kur yra jos ekonomikos unikalumas ir jėga.“⁴

⁴ Tokią bendrą Baltijos šalims rekomendaciją pateikia dr. Christian Ketels ir prof. Michael Porter iš Harvardo verslo mokyklos, dalyvavę regiono plėtros konferencijoje Taline. Šaltinis: Taikomojo mokslinio tyrimo darbas „Lietuvos ūkio

Pastebėjimas

Visuomenės pasyvumo požymis: audito metu prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje skelbiamos taikomojo mokslinio tyrimo darbo „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“ nebuvo nė vieno komentaro. Tai rodo arba visuomenės abejingumą inovacijų plėtrai, arba (o tai labiau tikėtina) blogą informacijos pateikimą visuomenei.

Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos priemonės įgyvendinamos 2005–2008 metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, Europos Sąjungos struktūrinių fondų, kitų programų ir privataus sektoriaus lėšomis. Lietuvos Respublikos Vyriausybė paskyrė Ūkio ministeriją atsakinga institucija už Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinavimą Lietuvoje ir ryšius su Europos Sąjungos institucijomis Lisabonos strategijos klausimais.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įvertinusi pasiektus 2006 m. Lisabonos programos rezultatus ir Europos Komisijos 2006 m. pažangos ataskaitoje išskirtas sritis, kurioms Lietuva turėtų skirti ypatingą dėmesį, 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu Nr. 854 priėmė pirmaeilius uždavinius ir jų įgyvendinimo priemones, kurioms bus teikiamas didžiausias dėmesys, įgyvendinant bei rengiant naujo ciklo (2008–2011 m.) Lisabonos programą. Šiame dokumente vienu iš pirmaeilium uždavinių įvardintas siekis stiprinti šalies inovacijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės veiklos plėtros sistemą, smarkiai didinant viešojo sektoriaus investicijas, skatinant privatų sektorių investuoti į MTEP (kad būtų pasiektas 1,2 proc. BVP bendrų investicijų į MTEP lygis 2008 metais).

Lietuvos Respublikos Seimas 2006 m. lapkričio mėn. pripažino pačiais svarbiausiais 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo prioritetais tuos, kurie yra susiję su ilgalaikiu Lietuvos ūkio konkurencingumo stiprinimu: investuoti į žinių infrastruktūras, mokslinius tyrimus, inovacijas ir aukštųjų technologijų plėtrą. Šiems prioritetams Seimas numatė skirti ypatingą dėmesį.

Mūsų nuomone, Lietuvos Respublikos Seimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimti strateginiai dokumentai ir juose akcentuoti pirmaeiliai uždaviniai rodo, kad Lietuvos valstybės politikoje yra pripažįstamas poreikis skatinti inovacinę veiklą ir intelektinės nuosavybės panaudojimą ekonomikos plėtrai, tačiau apibendrinti inovaciniai rodikliai rodo, jog Lietuva šioje srityje kol kas gana reikšmingai atsilieka nuo daugelio ES šalių (žr. ataskaitos 2 skyrių).

2. Lietuvos inovacijų plėtros padėtis ES šalių atžvilgiu

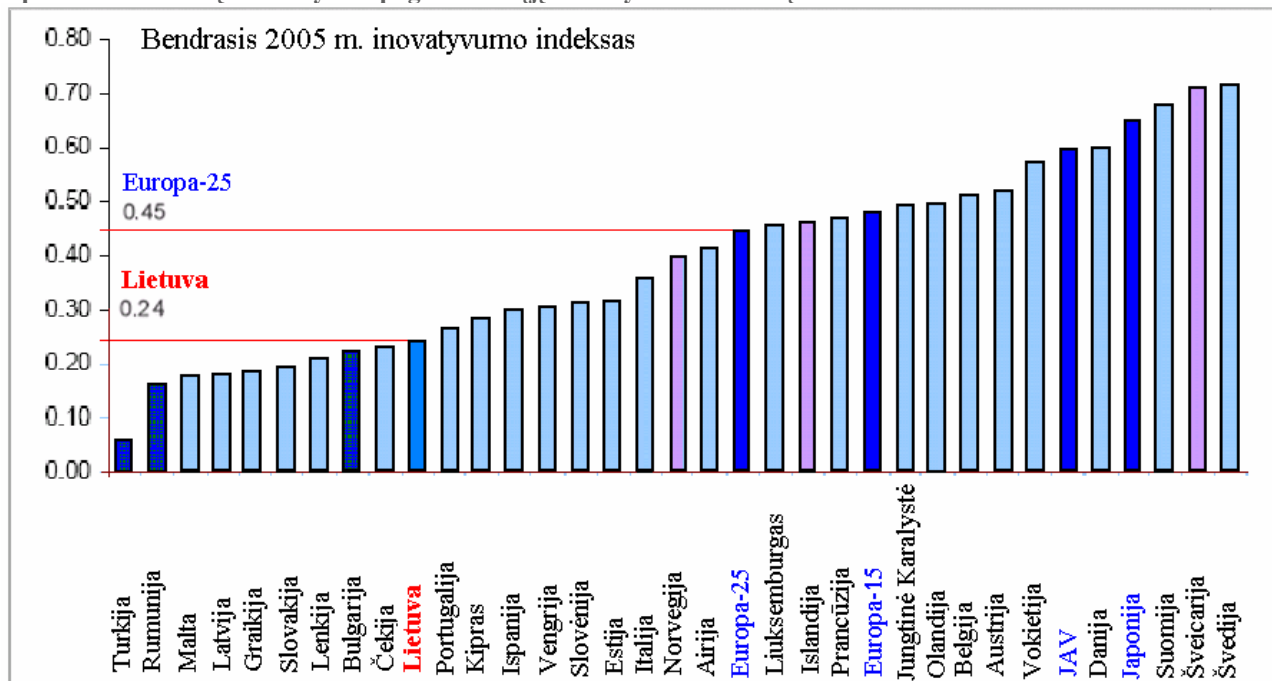
Vienas iš pagrindinių rodiklių, pagal kurį šalys palyginamos inovacijų plėtros atžvilgiu, yra bendrasis inovatyvumo indeksas (SII). Tai yra kompleksinis rodiklis, atspindintis kiekvienos šalies inovatyvumo lygį, jis skelbiamas Europos inovacijų švieslentėje (angl. European Innovation Scoreboard – EIS). Inovacijų indikatoriai skirstomi į 5 kategorijas, kurios dar grupuojamos į dvi kategorijas – sąnaudas (angl. Input) ir rezultatus (angl. Output), kurių įvertinimui naudojama po 5 skirtingus indikatorius. Bendrasis inovacijų indeksas skaičiuojamas, nustatant visų 5 kategorijų visų

(ekonomikos) raidos išvalga pagal regionines ir pasaulio tendencijas“ (autorius – VšĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“).

indikatorių vidurkį (sudėtinių inovacijų indeksų ir bendrojo inovacijų indekso skaičiavimo metodologija nurodyta Europos inovacijų švieslentėje).

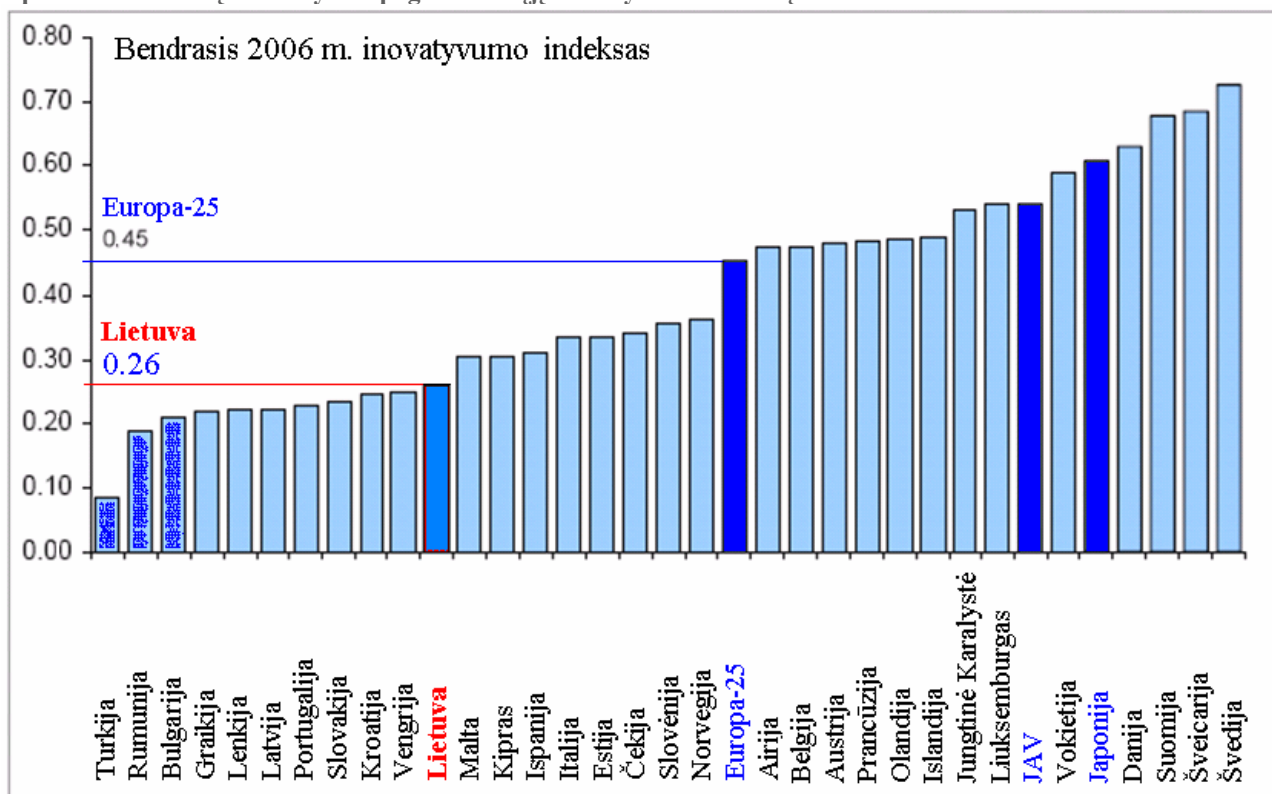
EIS duomenimis, pagal bendrąjį inovatyvumo indeksą Lietuva 2005–2007 metais buvo viena iš atsiliekančiųjų tarp visų ES šalių.

1 pav. 2005 m. šalių išsidėstymas pagal bendrąjį inovatyvumo indeksą

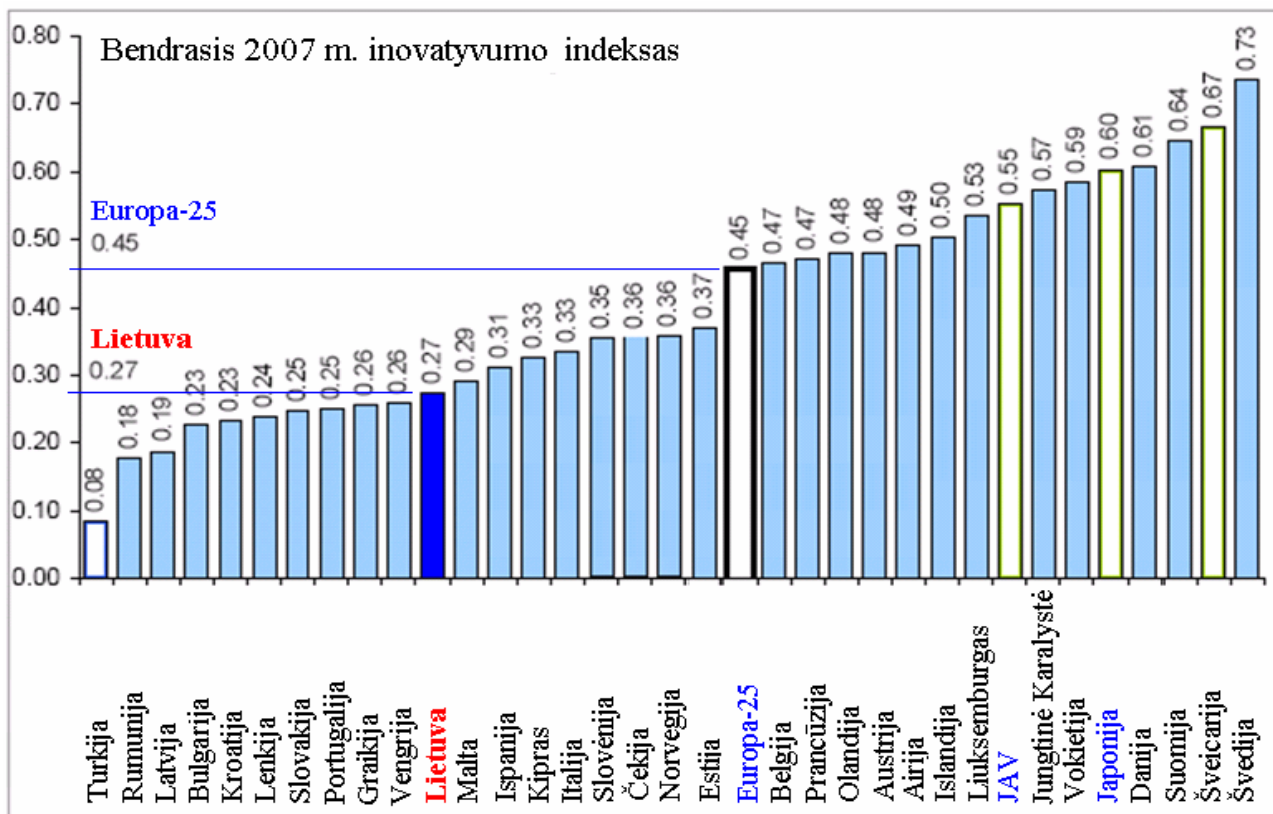
Šaltinis – EUROSTAT

2 pav. 2006 m. šalių išsidėstymas pagal bendrąjį inovatyvumo indeksą

Šaltinis – EUROSTAT

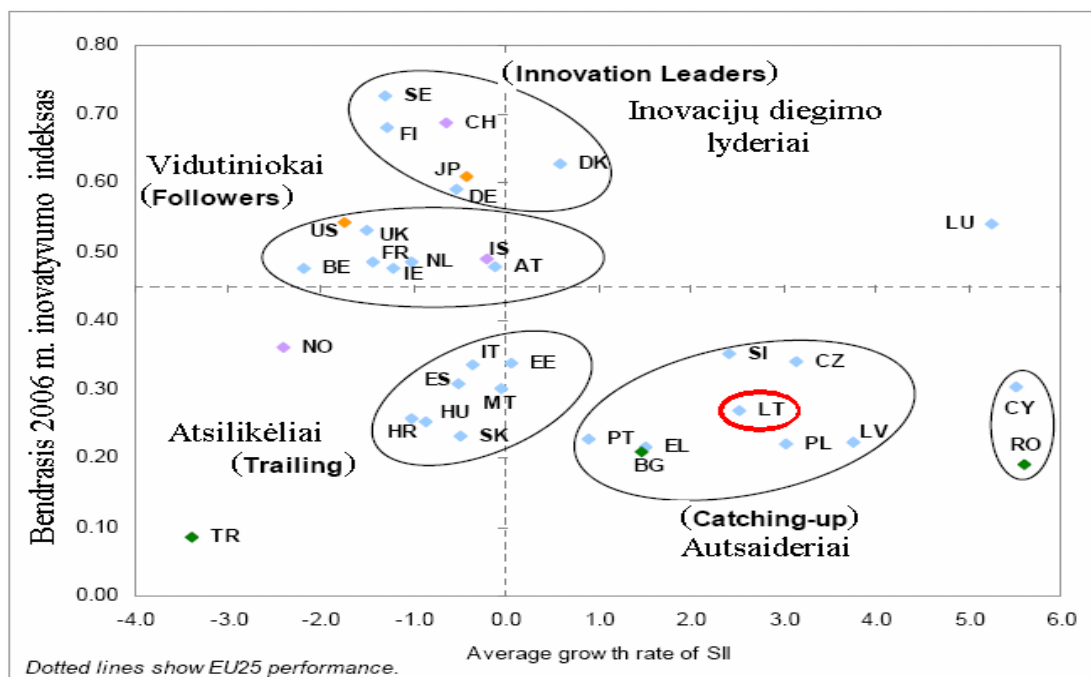
3 pav. 2007 m. šalių išsidėstymas pagal bendrąjį inovatyvumo indeksą

Šaltinis – EUROSTAT

Kaip matome, Lietuvos inovacinės veiklos rodikliai yra vieni iš žemiausių visoje ES. Šalis priklauso vadinamųjų autsaiderių kategorijai (4 pav.).

4 pav. Bendrojo 2006 m. ES šalių inovatyvumo indekso SII išsibarstymas

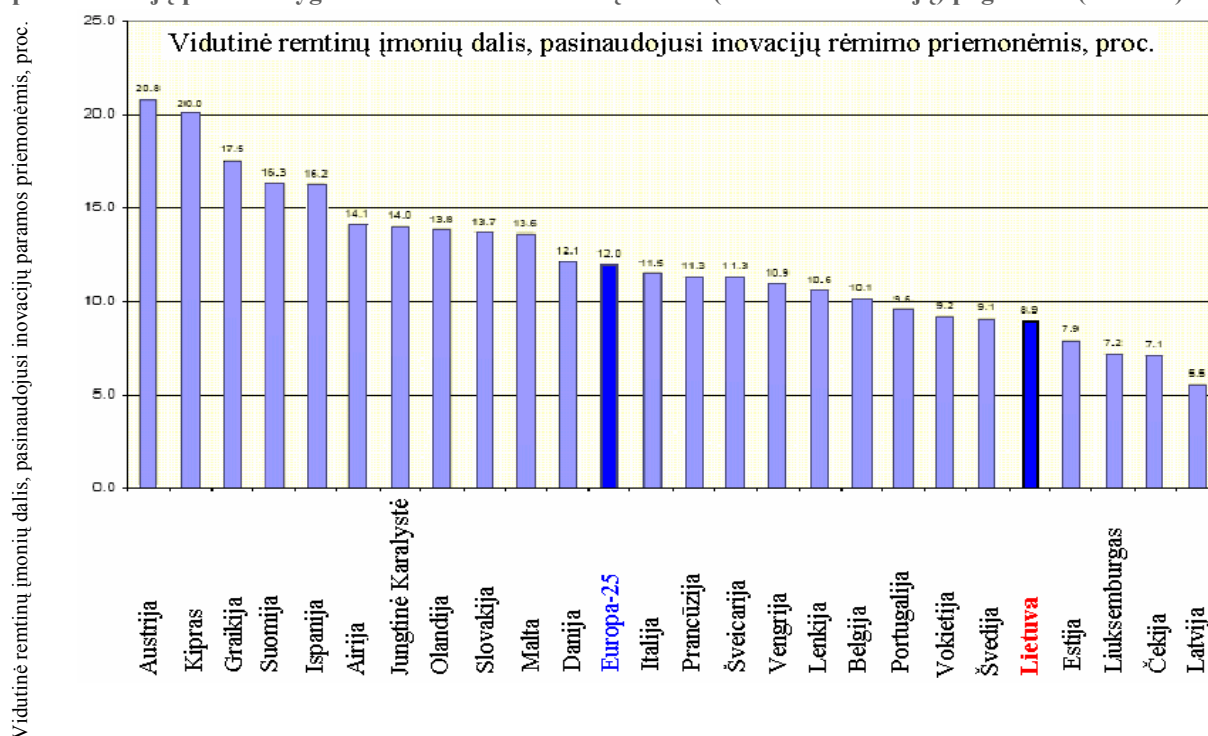

Šaltinis – EUROSTAT

Naujausiais EIS duomenimis, Lietuvos inovatyvumo rodiklis 2005–2007 m. laikotarpiu kito labai nežymiai: 0,24–0,26–0,27, tuo tarpu ES šalių vidurkis šiuo laikotarpiu nekito – buvo lygus 0,45. Jeigu Lietuvos inovatyvumo rodiklis ir toliau didės tik tokiais tempais, pasiekti ES šalių vidurkį Lietuva sugebės maždaug per 19 metų, su sąlyga, kad minėtas vidurkis nedidės.

Vienas iš svarbiausių inovacijų politikos, kaip NIS⁵ vystymo įrankių, veiksnių yra inovacijų paramos schemų naudojimo lygis įmonėse. Innobarometer⁶ duomenimis, 2004 m. Lietuvoje tokiomis schemomis pasinaudojo tik 8,9 proc. įmonių, galėjusių tai padaryti (5 pav.). Šis rodiklis – taip pat buvo vienas iš žemiausių inovacijų politikos veiksnių naudojimo rodiklių ES 2004 metais (2005–2006 m. laikotarpio duomenų audito metu dar nebuvo paskelbta).

5 pav. Inovacijų paramos lygis smulkiose ir vidutinėse įmonėse (20–499 darbuotojų) pagal šalis (2004 m.)

Šaltinis – Innobarometer, 2004

Vienas iš pagrindinių Lisabonos strategijos diegimo stimuliatorių – MTEP veikla pagrįstų inovacijų plėtra verslo įmonėse. Deja, Lietuvoje negausu ne tik tokių įmonių, bet ir tų, kurios plėtotų technologijų modifikavimu (produktų ar procesų modifikavimas be MTEP veiklos) pagrįstas inovacijas. EIS duomenimis, 2005 m. Lietuvoje buvo apie 4 proc., įmonių, kurios kitur sukurtas naujoves pritaiko savo veiklai.

Kauno technologijos universiteto Verslo strategijos instituto mokslininkų kompleksinėje „Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) studijoje“⁷ pabrėžiama, jog

⁵ Pagrindiniai inovacijų sistemos veikimą palaikantys veiksniai yra: finansai inovacinei veiklai; švietimo ir profesinio mokymo sistema; šiuolaikinis, aukštą produktyvumo lygį užtikrinantis antrepreneriškas (verslininkiškas) įmonių valdymas; technologijų sklaidos ir perdavimo sistema (ryšių tarp įmonių pobūdis, klasterizacija); inovacinei veiklai palanki darbo rinka.

⁶ Innobarometer – EK skelbiamas statistinis biuletenis.

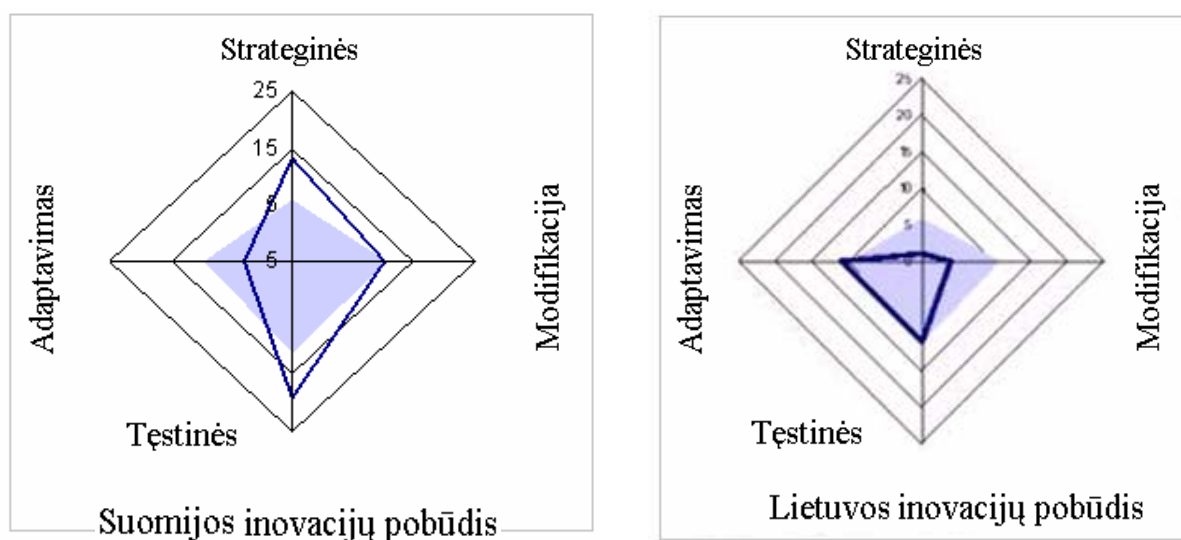
⁷ Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija, KTU Verslo strategijos institutas, VšĮ Žinių visuomenės institutas, 2006 m.

siūlomas daugelyje šalies politikos dokumentų bei viešose diskusijose užsienio mokslo ir technologinės plėtros kelias, nevykdant originalių MTEP tyrimų, plėtojant daugiausia į rinką orientuotas inovacijas, Lietuvos versle nėra sėkmingas ar savaime vykstantis procesas. Tokia padėtis patvirtina menką šalies NIS absorbcinį pajėgumą, t. y. gebėjimą atpažinti ir kūrybiškai pritaikyti kitur sukurtas naujoves rinkos poreikiams tenkinti.

Suomijos, kuri pasaulio mastu šiuo metu yra inovacinės veiklos lyderių grupėje, pavyzdys (6 pav.) rodo, kokia kryptimi (t. y. į strategines inovacijas, kuriančias didelę ir ilgalaikę pridėtinę vertę) nukreiptas inovacijų pobūdis pirmaujančiose šioje srityje valstybėse. Tokios inovacijų politikos Suomijoje, kurios gyventojų skaičius vos mažiau kaip pusantro karto didesnis negu Lietuvos, teigiamas rezultatas yra akivaizdus: 1990 m. aukštų technologijų produktų eksportas siekė apie 1 mlrd. EUR, o 2005 m. – jau 11,2 mlrd. EUR (arba 38,7 mlrd. Lt) ir sudarė apie 21 proc. bendros eksporto vertės, tuo tarpu 2005 m. visos Lietuvos Respublikos biudžeto pajamos sudarė 3,2 mlrd. EUR (arba 11,1 mlrd. Lt).

6 pav. Inovacijų pobūdžio Suomijoje ir Lietuvoje palyginimas

(pavyzdyje patamsinta rombo pavidalo sritis – ES šalių vidurkis, storesnės linijos – atitinkamai Suomijos ir Lietuvos rodikliai)

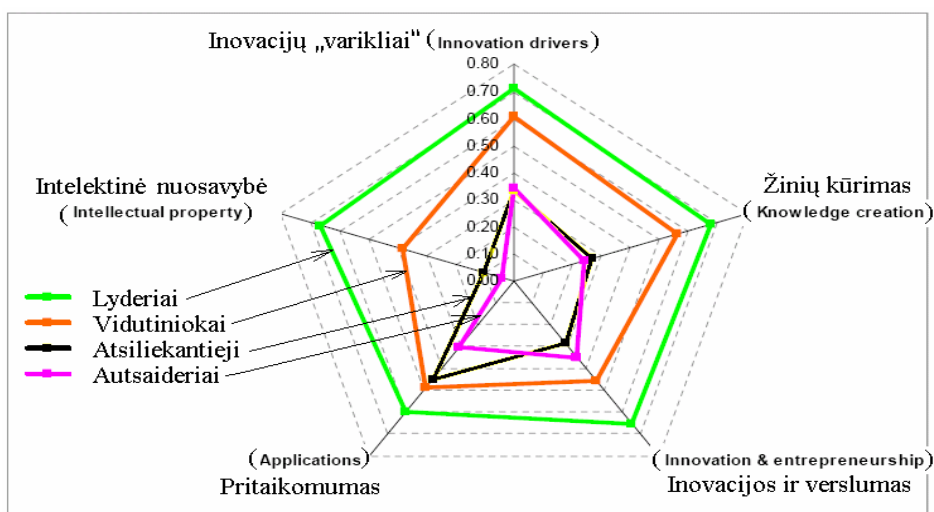
Šaltinis – Finnish finding agency for technology and innovation (www.tekes.fi) ir EIS (European Innovation Scoreboard) 2005 m.

Iš pateikto pavyzdžio matyti, jog Suomijoje inovacinė veikla plėtojama daugiausia modifikavimo ir tęstinės ilgalaikės strategijos kryptimis, tuo tarpu Lietuvoje pagrindinis dėmesys kreipiamas į įsivežtinių (importuotų) inovacijų adaptavimą (pritaikymą) šalies rinkoje, beveik nemonifikuojant, nediegiant naujų idėjų, pagrįstų ilgalaikę strategija. Deja, tokios inovacijos nepadaeda įmonėms sukurti ilgalaikės technologinės persvaros atitinkamame rinkos sektoriuje. Tai dar kartą parodo menką mokslo ir verslo ryšį. Lietuvoje beveik nėra originalios, į strateginį proveržį orientuotos inovacinės veiklos. Tad inovacijų plėtros kryptių prioritetai neatitinka nei Lisabonos strategijos, nei ilgalaikių Lietuvos interesų, numatytų nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje.

Mūsų nuomone, ateityje dėl tokios veiklos Lietuvos įmonės gali prarasti turimą konkurencingumą, nes rinkai nebus teikiama inovacijomis pagrįsta, mažų kaštų ir kainų produkcija.

Vertindami inovacinės veiklos pramonėje ir versle situaciją, KTU kompleksinės Studijos autoriai taip pat pažymi, kad inovacinės veiklos kryptys versle rodo, jog verslo gebėjimai kurti strategines, didelę pridėtinę vertę generuojančias inovacijas yra itin menki (dauguma inovacijų yra orientuotos į tiekėjus arba rinkos pokyčius). Tokios inovacijos nesukuria įmonei ilgalaikio pranašumo ar technologinio dominavimo tam tikrose rinkose. Studijoje pabrėžiama, jog Lietuvoje dominuoja adaptyvusis inovacinės veiklos pobūdis, kai įmonės savo veikloje pritaiko technines, technologines, organizacines ar kitas naujoves, sukurtas kitose įmonėse. Itin mažas strategiškai reikšmingą inovacinę veiklą vykdyusių įmonių skaičius tiesiogiai sietinas su neišplėta mokslo tyrimų ir eksperimentinės plėtros veikla versle ir pramonėje. MTEP veiklos pagrindu sukurtos inovacijos tampa ir jų sklaidos objektu ir yra reikšmingos kitų įmonių inovacinėje veikloje, o tokių įmonių buvimas lemia didelę pridėtinę vertę kuriančių inovacinių klasterių formavimąsi šalies ekonomikoje. Lietuvoje, EIS 2005 m. duomenimis, tokių įmonių buvo tik 1 proc., todėl galima tvirtinti, jog **prielaidų originaliomis, naujomis ir strategiškai reikšmingomis žiniomis pagrįstai inovacinei plėtrai šalyje kol kas nėra** (MTEP)⁸.

7 pav. Inovacijų diegimo proceso tolygumas

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, EUROSTAT, 2006 m.

Inovacijų diegimo procesas reikalauja, kad būtų tolygiai vystomos visos kryptys, nuo kurių priklauso inovacijų diegimo sėkmė: žinių kūrimas, verslumas, pritaikomumas, intelektualioji

⁸ Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra (MTEP) yra sistemingai atliekamas kūrybinis darbas, kuriuo siekiama pagilinti žinias, įskaitant žmogaus, kultūros ir visuomenės pažinimą, ir naudojant šias žinias naujiems jų pritaikymo būdams kurti. Terminas MTEP apima tris veiklos sritis: fundamentinius mokslinius tyrimus, taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą.

Pagrindinis kriterijus, pagal kurį MTEP atskiriama nuo kitų veiklos sričių, yra apčiuopiamas mokslinės ar technologinės problemos sprendimo naujumas, t. y. kai problemos sprendimas nėra akivaizdus išmanančiajam tos mokslo ir technologijų srities pagrindus.

nuosavybė ir inovacijų „varikliai“ (t. y. atitinkamą išsimokslinimą įgijusių darbuotojų, galinčių sėkmingai dirbti inovacijų kūrimo srityje, kontingentas). Iš 6 pav. matome, kad pirmaujančiose šalyse šios inovacijų diegimo sritys išvystytos maždaug tolygiai. Statistikos duomenimis, Lietuva patenka į vadinamųjų autsaiderių grupę. Šiose šalyse inovacijų diegimo procesas itin netolygus, ir ypač ryškus netolygumas pastebimas intelektinės nuosavybės tvarkymo srityje.

Pastebėjimas

Iš pranešimo Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komiteto posėdyje 2006 m. gruodžio 6 d.:

„a) Lietuvos verslo įmonės, vykdydamos inovacinę veiklą, yra santykinai (palyginti su ES šalių vidurkiu) neaktyvios. Pagal tarptautinius šalių inovatyvumo vertinimus Lietuva gerokai atsilieka nuo ES-15 valstybių vidurkio ir užima žemiausias pozicijas tarp naujų ES valstybių;

b) Lietuvoje žemas bendras investicijų į MTEP lygis, kuris 2005 m. sudarė 0,76 proc. BVP (ES šis rodiklis yra 2 proc. – auditorių pastaba); ypač žema Lietuvos įmonių investicijų apimtis į MTEP (2005 m. sudarė 0,16 proc. šalies BVP, o 2006 m. padidėjo nežymiai – iki 0,26 proc.);

c) Lietuvos verslo įmonių investicijos dažniausiai nesukuria joms ilgalaikio pranašumo ar technologinio dominavimo rinkoje; menkas strategiškai reikšmingą inovacinę veiklą vykdančių įmonių skaičius, o tai tiesiogiai sietina su neišplėta MTEP veikla versle ir pramonėje.“

Lietuvos pramonės ir verslo įmonių veiklos efektyvumas yra gerokai mažesnis negu ES-15 šalių įmonių. Investicijos į inovacijas yra taip pat daug mažesnės negu panašiuose šių šalių pramonės ir verslo sektoriuose. 99,4 proc. Lietuvos įmonių dirba mažiau negu 250 darbuotojų, t. y. absoliuti dauguma yra smulkios arba vidutinės įmonės su mažais finansiniais pajėgumais, tad jų galimybės pavieniui spręsti efektyvumo, o ypač – novatoriškumo problemas yra ribotos.

Europos Komisijos ekspertų nurodytos silpniausios Lietuvos inovacijų sistemos dalys⁹:

- a) žinių kūrimas (visi indikatoriai – investicijos į mokslinių tyrimų ir eksperimentinę plėtrą, patentai, publikacijos, kt.);
- b) tęstinis mokymas (kvalifikuotos darbo jėgos stygius, nėra mokymo sistemos);
- c) interneto naudojimo intensyvumas (vienas mažiausių tarp naujų ES narių);
- d) naujų produktų kūrimas;
- e) trūksta kvalifikuotų darbuotojų vidutinių ir aukštųjų technologijų pramonėje.

Ekspertai teigiamai vertina, kad Lietuvoje yra išskirtinai daug, palyginti su kitomis ES šalimis, darbingo amžiaus žmonių, turinčių aukštąjį išsilavinimą (44 proc.), tačiau blogai, kad sparčiai mažėja darbo įgūdžiai ir įsidarbinimo galimybės. EK ekspertai išvelgė Lietuvos fenomeną, kad ji yra labai išsilavinusi, tačiau mažiausiai imli naujovėms.

Vienas iš būdų Lietuvos įmonių konkurencingumui didinti, realizuojant Lietuvos techninių mokslų potencialą, pasiūlytas studijoje „Techniškųjų mokslų vieta Lietuvoje: dabartis ir perspektyvos“¹⁰. Studijoje siūloma problemą spręsti Mokslinių techninių mainų rinkos stimuliavimo priemonėmis, kurias įgyvendinus pralaimėjusių nebūtų, o naudos turėtų ir įmonės, ir

⁹ pranešimas Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus Žinių visuomenės taryboje „Inovacijų skatinimas“. Darius Masionis, Žinių ekonomikos forumo Tarybos pirmininkas, 2004-12-20.

¹⁰ „Techniškųjų mokslų vieta Lietuvoje: dabartis ir perspektyvos“ Mokslinių paslaugų firmos GTV vadovas, prof., habil. dr. Juozas Gecevičius.

finansų institucijos (bankai, investuotojai), ir valstybė, ir techninių žinių centrai (universitetai, firmos).

3. Inovacijų plėtros sistema Lietuvoje

Inovacijomis pagrįsta ekonomika – pagrindinis pasaulio šalių, tarp jų ir Lietuvos, vystymosi argumentas. Nuo pat Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo šalies vadovybė žengė tam tikrus žingsnius šia linkme. Tai įrodo jau 1999 m. pasirodę pirmieji šalies teisiniai aktai, reglamentuojantys valstybės verslo, pramonės, mokslo ir švietimo plėtrą. Iki 2007 m. pabaigos Lietuvoje priimta kelios dešimtys įvairių įstatymų, nutarimų, įsakymų, kurie vienaip ar kitaip daro įtaką minėtoms sritims, lemiančioms šalies ekonominę padėtį Europos ir pasaulio visuomenės vystymosi fone (1 priedas). Lietuvos verslo, mokslo atstovų, paramos ir inovacinių projektų finansavimo gavėjų nuomone, Lietuvos Respublikos teisinė bazė pastaraisiais metais neskatino verslo įmonių investuoti į naujoves, nes šiuo laikotarpiu galiojusieji teisės aktai:

- nenumatė realių lengvatų mokslinius tyrimus ir MTEP vykdančioms įmonėms, o kadangi atskira MTEP išlaidų apskaita nėra privaloma, įmonės dažnai nurodo, kad MTEP veiklos iš viso nevykdo;
- nepateikė tvarkos, kaip turėtų būti apskaitoma įmonių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) veikla; dėl šios priežasties įmonėms buvo sudėtinga tvarkyti apskaitą ir pateikti duomenis Statistikos departamentui;
- pelno mokesčio įstatymo apmokestinamojo pelno ribojimai neleido sumažinti apmokestinamojo pelno mokesčio dalį investicijų į naujas technologijas dalimi;
- įteisintas ilgai trunkantis finansinės paramos ir projektų finansavimo gavimo procesas iš nacionalinių ir struktūrinių fondų Mokslo ir technologijų parkams bei įmonėms, vykdančioms inovacinę veiklą.

Kai kurių teisės aktų, būtinų spartinti inovacijų procesą, rengimas užtrunka nepateisinamai ilgai. Pvz., pelno mokesčio lengvatų, būtinų skatinti inovacinę veiklą, rengimas truko daugiau kaip ketverius metus, nuolat buvo perkeliamas iš vienos programos į kitą, o įvykdymo terminas vis atidedamas.

Įvertindami tai, kad iki šiol Lietuvoje neįteisinta investicijų į naujas technologijas apskaitos sistema, manome, kad tinkamai parengta teisinė bazė sudarytų prielaidas sukurti institucinei ir reguliacinei aplinkai, skatinančiai inovacinę veiklą. Neužtenka aiškinti verslininkams apie inovacijų svarbą, įrodinėti, kad jų investicijos į mokslinę, eksperimentinę veiklą gali būti naudingos jų verslui. Pasaulinė praktika rodo, jog valstybė turi sudaryti atitinkamas sąlygas, kad verslininkai būtų suinteresuoti tai daryti.

Pastebėjimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. patvirtintoje Inovacijų versle programoje Ūkio, Švietimo ir mokslo ir Finansų ministerijoms buvo pavesta iki 2006 III ketv. parengti ir pateikti kompetentingoms institucijoms pasiūlymus dėl įmonių veiklą ir kitas sritis reglamentuojančių teisės aktų pakeitimo ar papildymo nuostatomis, skatinančiomis įmones vykdyti inovacinę veiklą, investuoti į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020, buvo numatyta išnagrinėti pelno mokesčio lengvatų taikymo investicijoms į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą, aukštąsias ir vidutiniškai aukštas technologijas galimybes, tam tikslui sudaryti darbo grupę iš atitinkamų valstybės institucijų, asocijuotų verslo struktūrų, mokslo atstovų. Išanalizavus darbo grupės išvadas, parengti atitinkamų teisės aktų pakeitimus 2007 m. I ketv.

Vykdamas šią priemonę, finansų ministro 2006 m. lapkričio 9 d. įsakymu Nr. 1K-363 buvo sudaryta darbo grupė pelno mokesčio lengvatų taikymo investicijoms į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą, tam tikras aukštas ir vidutiniškai aukštas technologijas galimybės išnagrinėti.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. rugpjūčio mėn. patvirtino Lisabonos programos pirmaeilius uždavinius, tarp jų ir uždavinį – parengti ir pradėti įgyvendinti MTEP ir inovacijų skatinimo priemones, parengti projektus teisės aktų dėl pelno mokesčio lengvatų taikymo investicijoms į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir technologijas, tobulinti mokesčių už pramoninės nuosavybės registravimą politiką.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. gruodžio 17 d. pritarė Pelno mokesčio įstatymo pakeitimo įstatymo projektui, kuriame numatyta nauja tvarka, kaip bus įvertinamos sąnaudos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, apskaičiuojant pelno mokestį. Šis įstatymo projektas Seime užregistruotas 2007-12-20.

Įstatymo pataisos dėl pelno mokesčio ir sąnaudų, susijusių su moksliniais tyrimais ir eksperimentine veikla, apskaičiavimo įmonėse įsigaliojo nuo 2008 m. balandžio 24 d.¹¹

Apie tai kalbama ir VŠĮ „Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinio biuro“ atliktoje studijoje „Europos technologinių finansinių paskatų mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą bei inovacinę veiklą vykdančioms ūkio subjektams sistemos tobulinimo galimybės“.

Studijoje pabrėžiama, jog tik nedaugelis Lietuvos įmonių vykdo MTEP ir vysto mokslui imlią gamybą, jog būtina imtis visų galimų organizacinių, teisinių, finansinių priemonių, kad jau funkcionuojančios įmonės būtų skatinamos didinti investicijas į taikomuosius mokslinius tyrimus ir įmonių MTEP kompetenciją ir būtų sudarytos sąlygos kurti naujas mokslui ir žinioms imlias įmones.

Studijoje taip pat atkreipiamas dėmesys, kad tik suderinta ir visaapimanti politika gali duoti apčiuopiamų rezultatų. Tam, kad didėtų mokslui imlaus verslo produktų ir įmonių skaičius, būtina inovacijas skatinančias ir palaikančias priemones suderinti taip, kad sėkmingai ir be trūkių funkcionuotų grandinė: **moksliniai tyrimai, taikomieji moksliniai tyrimai, eksperimentinė plėtra, naujas produktas, naujas verslas (nauja įmonė)**. Kad šios sąlygos būtų įvykdytos, šaliai reikia ir tinkamos teisinės bazės, kuri subalansuotų inovacijų plėtros politiką, strategiją ir vykdymo užtikrinimą.

Lietuvoje priimta nemažai strateginių dokumentų (žr. ataskaitos 1 skyrių), kuriuose pripažįstama inovacijų svarba ir jų plėtros būtinybė, tačiau daugeliu atvejų juose numatyti tikslai yra abstraktūs, neaiški atsakomybė ir vykdymo kontrolės sistema.

Mūsų nuomone, inovacijų plėtros procesas būtų efektyvesnis, jei būtų priimtas vienas, visą sistemą apimantis teisės aktas, kuriame būtų apibrėžta Lietuvos inovacijų plėtros politika ir strategija, visų inovacijų procese dalyvaujančių juridinių asmenų tikslai, teisės ir pareigos, ryšiai tarp visos sistemos elementų, įteisinta inovacijų plėtros paskatų sistema.

Apibendrinami tai, kas pasakyta, manome, jog pagrindinės priežastys, kodėl Lietuvos įmonės neaktyviai dalyvauja inovacijų plėtroje, mažai investuoja į mokslinę ir eksperimentinę veiklą, yra šios:

a) teisės aktai per mažai skatina tokią veiklą; išnagrinėję Lietuvos Respublikos teisės aktus, kurie yra bent kiek susiję su moksline eksperimentine veikla, inovacijų diegimu, neradome tokios veiklos skatinimo priemonių, išskyrus minėtą 2008 m. balandžio 10 d. įstatymą Nr. X-1484; nesukurta mokslinės eksperimentinės plėtros apskaitos sistema, įmonės nėra suinteresuotos nei investuoti, nei rodyti savo apskaitoje šių investicijų sąnaudas, o bendro inovacijų plėtros sistemą apimančio teisinio akto, kuriame būtų apibrėžta Lietuvos inovacijų plėtros politika ir strategija, visų inovacijų procese dalyvaujančių juridinių asmenų tikslai, teisės ir pareigos, ryšiai tarp visos sistemos elementų, įteisinta priemonių vykdymo priežiūra, koordinavimas bei inovacijų plėtros paskatų sistema, Lietuvoje nėra;

b) lėšų Lietuvos smulkioms ir vidutinėms įmonėms stoka; inovacijų procesas paprastai yra brangus ir trunka ilgai, tik po kelerių metų gaunamas rezultatas, ir tokioje veikloje sėkmingiau gali dalyvauti stambios įmonės, susivienijimai, korporacijos. Statistikos departamento duomenimis Lietuvoje 2006 m. veikė 43 įmonės, kuriose dirbo daugiau kaip 1 tūkst. darbuotojų. Tai sudarė vos 0,03 proc. visų registruotų įmonių;

c) Lietuvoje Rizikos kapitalo fondai dar yra tik pradinėje veiklos stadijoje, todėl įmonės, norinčios investuoti į mokslinę eksperimentinę ir inovacinę veiklą, į pažangius, bet neišbandytus, rizikingus ir brangius projektus, kol kas turi labai ribotas galimybes gauti papildomą finansavimą, būtiną jų projektams vykdyti.

Pastebėjimas

☞ Latvijoje jau dveji metai veikia trys rizikos kapitalo fondai, Danija yra įsteigusi valstybinį rizikos fondą – Danijos augimo fondą. Daugelyje šalių rizikos kapitalo fondus remia valstybė (pvz., Airija, Didžioji Britanija, Latvija), siekdama didinti ūkio konkurencingumą. ES remia tokių fondų veiklą ir skatina šalis narsiai dalyvauti, suteikiant kapitalą arba bent tam tikras garantijas.

☞ Lietuvoje 2007 m. spalio 25 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. X-1303, o 2008 m. sausio 29 d. – Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 19 straipsnio papildymo įstatymas Nr. X-1440. Ūkio ministerijos darbuotojų nuomone, šie teisiniai aktai turėtų išspręsti rizikos kapitalo fondų problemą šalyje.

¹¹ 2008-04-10 Lietuvos Respublikos pelnookesčio įstatymo 2, 12, 13, 17, 18, 21, 23, 26, 28, 30, 31, 38-1, 47, 50 straipsnių, 1, 3 priedėlių pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 17-1 straipsniu įstatymas Nr. X-1484.

3.1. Inovacijų diegimo sistema

Užsienio ir mūsų šalies ekspertai, nagrinėjantys inovacijų politiką, pripažįsta, kad inovacijų sėkmė priklauso ne tiek nuo atskirų inovacinės sistemos elementų sėkmingo veikimo, bet ypač nuo tų elementų tarpusavio ryšių kokybės ir sisteminio suderinamumo. Jie pabrėžia, kad sisteminių ryšių tarp skirtingų sistemos dalių nebuvimas yra viena pagrindinių problemų, su kuriomis susiduriama besiformuojančiose inovacijų sistemose, prie kurių, deja, tenka priskirti ir mūsų šalies inovacijų sistemą. ES inovacijų strategijoje matomos trys pagrindinės veikos sritys: inovacijų kultūros ugdymas, palankios aplinkos formavimas, tyrimų ir inovacijų ryšio formavimas ir palaikymas. Tokių veikos sričių tarpusavio suderinimas – būtina sąlyga kryptingai ir sėkmingai inovacijų plėtrai bei šalies ūkio konkurencingumo tarptautiniu lygiu augimui. **Visos šios aplinkybės reikalauja gerai koordinuoto viešojo ir privataus ūkio sektoriaus darbo.**

Iš pokalbių su Ūkio ministerijos atsakingais darbuotojais, taip pat su kitais kvalifikuotais šios srities specialistais susidarė nuomonė, jog Lietuvoje inovacijų plėtros sistema dar neveikia, nepakankamai veiksmingai vykdoma inovacijų politika, atitinkanti Lisabonos strategijos siekius. Jų nuomone, Lietuvoje jau yra visi inovacijų sistemos elementai, bet jie kol kas nėra tarpusavyje susiję ir pati sistema dar tik formuojasi.

Ūkio ministerijos užsakymu atlikto taikomojo mokslinio tyrimo darbo „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“ ataskaitoje pažymėta: „inovacijoms palankią aplinką kuria valstybės institucijos per mokslo ir inovacijų skatinimo sistemą, mokslo ir inovacijų finansavimo mechanizmus, mokesčių sistemą, taip pat universitetai, mokslo įstaigos ir pačios novatoriškos įmonės, šiuo metu Lietuvoje yra sukurti iš esmės visi Nacionalinės inovacijų sistemos elementai, tačiau pati sistema veikia neefektyviai, mokslo įstaigų ryšiai su verslo ir pramonės įmonėmis yra itin menki“.

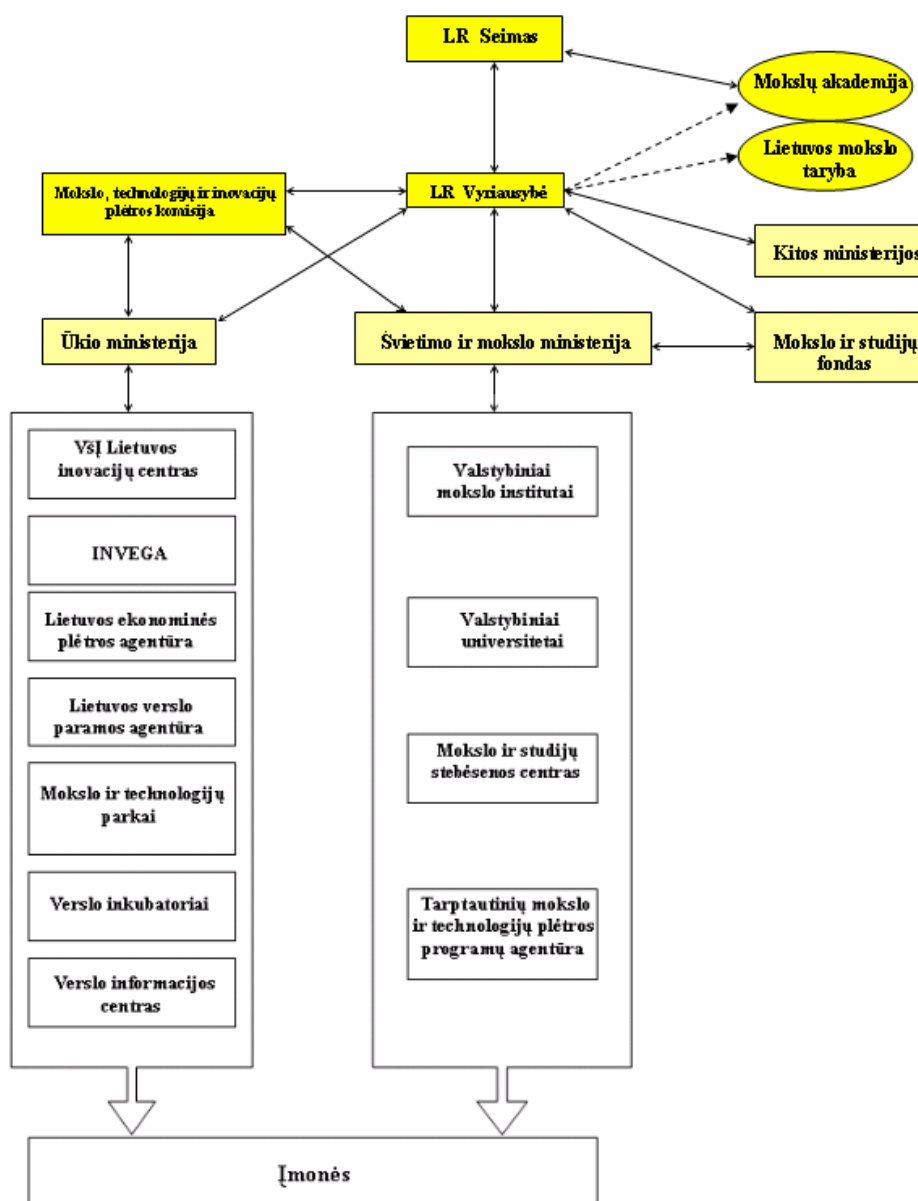
Apie inovacijų plėtros sistemos trūkumus kalbama ir minėtoje KTU kompleksinėje studijoje kurioje pabrėžiama: „Būtų sudėtinga teigti, kad tokios sistemos (aut. – nacionalinės inovacijų sistemos) nėra, nes yra suformuota nemaža jos vystymosi prielaidų“, „[...] išvystyta inovacijų politikos kūrimo „bendruomenė“ ir sukurtos pagrindinės inovacijų politiką įgyvendinančios organizacijos, [...] tačiau stokojama koordinacijos tiek inovacijų politikos formavimo, tiek jos įgyvendinimo procesuose, todėl daugeliu atvejų inovacijų politikos dokumentuose numatytos iniciatyvos išlieka neveiksmingos dėl jų koordinavimo ir adekvataus finansavimo stokos. [...] Pati inovacijų politika pasižymi metodologinio analitinio pagrindo stoka ir dažniausiai remiasi atskirų ekspertų vertinimais, bet ne ekspertinės nuomonės tyrimais ir inovacinės sistemos indikatorium

analize. Todėl nors ir deklaruojama, inovacijų politika netampa sisteminiu ir veiksmingu nacionalinės inovacijų sistemos vystymo instrumentu, kadangi nesukuria pakankamai efektyvių mechanizmų esamų nacionalinės inovacijų sistemos elementų stipriųjų pusių išnaudojimui bei jų sujungimui į vieningą žinių kūrimo, sklaidos ir naudojimo sistemą. Tai, kad iki šiol Lietuva neturi formalios, interesų grupių sutartos inovacijų politikos, dar labiau apsunkina situaciją ir trukdo vykdyti sistemines priemones“.

8 pav. pateikta schema atspindi inovacijų diegimą Lietuvos Respublikoje.

8 pav. Lietuvos inovacijų plėtros infrastruktūros schema

LIETUVOS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR INOVACIJŲ VALDYMO SCHEMA

Šaltinis – Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Valstybės kontrolė.

Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse (Danijoje, Suomijoje ir kt.), inovacijų plėtros procese strateginius, įstatyminius ir finansinius sprendimus priima Lietuvos Respublikos Seimas ir

Vyriausybė, įteisindami juos įvairiais teisės aktais, strategijomis ir programomis. Tai yra aukščiausias valdymo lygmuo, kurio priimamų sprendimų kokybė didele dalimi priklauso nuo to, kaip sėkmingai veikia patariamąsios institucijos: Lietuvos mokslo taryba, Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisija (žr. ataskaitos 3.2 skyrių).

Palyginus Lietuvos ir Suomijos bei Danijos mokslo ir inovacijų proceso valdyme dalyvaujančių patarimojo pobūdžio institucijų veiklą, galima pastebėti bendrą tendenciją: užsienio šalyse tokiose institucijose verslo atstovai dalyvauja aktyviau. Pvz., Danijos globalizacijos tarybai, kurioje yra 26 nariai, vadovauja vyriausybės vadovas, 14 narių yra verslo atstovai. Lietuvos Mokslo taryboje iš 32 narių tik 4 atstovauja verslo įmonėms.

Du pagrindiniai Lietuvos Respublikos inovacijų diegimo sistemos vykdytojai, atsakingi už inovacijų plėtros Lietuvoje proceso veiklą, yra Lietuvos Respublikos ūkio bei Švietimo ir mokslo ministerijos, lygiagrečiai pavaldžios Lietuvos Respublikos Vyriausybei, tačiau jų tarpusavio ryšiai inovacijų diegimo procese nėra konkrečiai nustatyti jokių teisiniu aktu. Ūkio ministerija atsakinga už verslo, pramonės plėtojimą ir inovacijų diegimą šioje srityje, o Švietimo ir mokslo ministerija – už mokslo įstaigų, kuriose paprastai atsiranda inovacijų užuomazgos, – universitetų, institutų, atskirų mokslininkų veiklą. Iš pokalbių su verslo, mokslo specialistais, abiejų ministerijų atsakingais darbuotojais paaiškėjo, jog ryšiai tarp šių dviejų institucijų, koordinuojant inovacijų procesą, nėra pakankamai glaudūs. Tai patvirtina ir šių dviejų ministerijų nuostatų analizė.

Ūkio ministerijos nuostatų¹² 6.2.1 p. numatyta, jog Ūkio ministerija ūkio sektorių politikos įgyvendinimo srityje „skatina per ministerijos kuruojamas programas inovacinės, mokslinės–techninės, informacinės, įmonių vadovų vadybinės kompetencijos ugdymą energetikos, pramonės, verslininkystės bei prekybos srityse“ [...].

Vienas iš svarbiausiųjų Švietimo ir mokslo ministerijos nuostatuose¹³ nurodomų uždavinių – formuoti ir įgyvendinti valstybinę mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir studijų politiką.

Toks funkcijų pasiskirstymas rodo, kad moksliniai tyrimai ir mokslinė veikla nepakankamai siejami su inovacijų diegimo procesu ūkio srityse ir jo rezultatais. Ministerijų nuostatuose nėra funkcijų, kurios įpareigotų šias institucijas bendradarbiauti, kuriant ir diegiant inovacijas.

Pastebėjimas

Kai inovacijų plėtros proceso dalyvių yra daug, o konkretaus vieno atsakingo asmens nėra, susidaro situacija „Devynios auklės – vaikas be galvos“, kitaip tariant, proceso dalyviai nelabai žino, ką daryti, ir nėra iš ko pareikalauti atsakyti už padarinius.

Ūkio ir Švietimo ir mokslo ministerijos sudaro pagrindinę inovacijų plėtros proceso koordinavimo grandį. Be šių dviejų ministerijų, inovacijų plėtros procese dalyvauja ir kitos –

¹² Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatai patvirtinti 1998-07-23 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 921.

¹³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatai patvirtinti 1998-07-21 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 914.

žemesnio lygio institucijos – agentūros, mokslo įstaigos, Mokslo ir technologijų parkai, Verslo inkubatoriai ir t. t. Akivaizdu, jog tiek daug visuomenės vystymosi sričių apimanti sistema turėtų būti atitinkamai koordinuojama, turėtų būti derinami proceso dalyvių interesai, ryšiai, t. y. turi būti tarpininkas tarp aukščiausios grandies – Lietuvos Respublikos Vyriausybės – ir žemesniųjų, t. y. Ūkio bei Švietimo ir mokslo ministerijų ir likusiųjų proceso dalyvių.

Lietuvos pramonės ir verslo atstovų nuomone, Lietuvoje tarsi yra visi svarbiausi komponentai, reikalingi sėkmingam inovacijų bei mokslo ir technologijų plėtros valdymui: Lietuvos inovacijų centras, Mokslo ir technologijų parkai, Verslo inkubatoriai, konsultavimo firmos, tačiau sistemai trūksta svarbiausios – profesionalios inovacijų plėtros politikos sudarymo ir strateginio planavimo bei proceso valdymo – grandies.

Pastebėjimas

Danijoje, skirtingai nei kitose Europos šalyse, mokslo ir inovacijų proceso valdymas yra labiausiai centralizuotas, yra įkurta atskira Mokslo, technologijų ir inovacijų ministerija.

Mūsų nuomone, inovacijų plėtros sistema turi aprėpti valstybinę inovacijų diegimo politiką, planavimą, valdymą, ryšius tarp dalyvaujančių Programoje institucijų, finansavimą, priežiūrą ir atliktų darbų kontrolę. Tad manome, jog įvykdyti nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytus Lietuvos siekius, reikalaujančius maksimaliai panaudoti mokslo ir verslo glaudaus bendradarbiavimo rezultatus, galima tik tuo atveju, jei visą inovacijų plėtros politiką formuos ir įgyvendins viena institucija, vykdydama savo funkcijas pagal nuolat gaunamą informaciją, kontroliuodama padėtį ir operatyviai reaguodama į naujus poreikius. Mūsų nuomone, tik tokiu atveju galima tikėtis pasiekti esminio proveržio pertvarkant ir technologiškai atnaujinant pramonę, padidinti aukštą pridėtinę vertę sudarančias gamybos dalis ir iki 2010 metų bent kiek priartėti prie Europos Sąjungos vidurkio šioje srityje.

3.2. Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos veikla

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005-04-04 nutarimu Nr. 366 sudarė Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisiją (toliau – Komisija), kuriai pirmininkavo Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas. Komisija ir turėjo tapti tarpininku tarp inovacijų plėtros sistemos dalyvių ir pagrindiniu proceso koordinatoriumi. Jai buvo pavesta nagrinėti strateginius Lietuvos mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros klausimus, susijusius su šių sričių valstybės politikos formavimu, įgyvendinimu ir koordinavimu, teikti pasiūlymus Lietuvos Respublikos Vyriausybei, ministerijoms, Vyriausybės įstaigoms ir kitiems inovacijų plėtros sistemos dalyviams.

Komisija nėra juridinis asmuo, jos sekretoriato funkcijas pavesta atlikti Lietuvos Vyriausybės kanceliarijos darbuotojams, skiriant šioms funkcijoms atlikti 3 asmenis, išmanančius mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros klausimus.

Komisijos darbo grupė parengė mokslinių tyrimų, technologijų ir inovacijų sistemos valstybinio reguliavimo ir finansavimo tobulinimo principų projekto metmenis. Juose išskyrė pagrindinę problemą, teigdama, jog šalyje nėra bendros efektyvios valstybės mokslo, technologinės plėtros ir inovacijų politikos, nėra vienos valstybinės institucijos, įgyvendinančios ir vystančios suformuotą valstybinę mokslo, technologijų plėtros ir inovacijų politiką, institucijos, kuri skatintų vaisingą mokslo ir pramonės bendradarbiavimą. Kartu buvo nustatytos ir kitos problemos, trukdančios mokslo, technologijų ir inovacijų plėtrai:

- Lietuvai nenaudinga esanti mokslo vertinimo pagal straipsnius užsienio spaudoje tvarka, menkas technikos mokslo darbuotojų aktyvumas siūlant savo paslaugas pramonės įmonėms;
- nesusiformavusios pramonės ir mokslo bendradarbiavimo tradicijos;
- šalies ekonominė politika neskatina įmonių ir mokslo darbuotojų bendradarbiavimo.

Darbo grupė parengė pasiūlymus, kaip pagerinti mokslinių tyrimų, technologijų ir inovacijų plėtros aplinką.

Komisija jau 2005 m. gruodžio 13 d.¹⁴, įvertinusi darbo grupės pasiūlymus, nusprendė, kad tikslinga prie Vyriausybės įsteigti Tyrimų ir technologijų agentūrą, kuri dalyvautų formuojant ir įgyvendinant mokslinių tyrimų, technologijų ir inovacijų plėtros valstybės politiką, administruotų valstybės ir privačias lėšas, skirtas konkursiniam mokslinių tyrimų, technologijų ir inovacijų plėtros finansavimui, vykdytų ekspertų funkcijas, vertinant tyrimų ir technologijų plėtros projektus, teikiamus ES struktūrinei paramai gauti, koordinuotų tarptautinį bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros srityje, teiktų siūlymus Vyriausybei, siekiant sudaryti palankesnes investavimo į tyrimus ir technologijų plėtrą sąlygas.

Iki 2007 m. pabaigos minėtas Komisijos nutarimas nebuvo įgyvendintas: Tyrimų ir technologijų agentūra neįkurta.

Pastebėjimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu Nr. 854 priėmė Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą bei patvirtino Programos pirmaeilius uždavinius ir jų įgyvendinimo priemones, tarp jų 2007-2009 metais įsteigti Nacionalinę technologijų ir inovacijų plėtros agentūrą. Už šios priemonės vykdymą atsakinga Ūkio ministerija.

Lietuvos inovacijų sistemoje veikia Viešoji įstaiga Lietuvos inovacijų centras, kurios dalininkai yra Ūkio ir Švietimo ir mokslo ministerijos bei Pramonininkų konfederacija. Ši viešoji įstaiga teikia inovacijų paramos paslaugas verslo įmonėms, mokslo ir studijų institucijoms, Lietuvos verslo asocijuotoms paramos organizacijoms, įgyvendinant Lietuvos inovacijų plėtros politiką.

Mūsų nuomone, prieš steigiant Nacionalinę technologijų ir inovacijų plėtros agentūrą, reikia atlikti išsamią inovacijų kūrimo ir diegimo sistemoje dalyvaujančių įstaigų ir organizacijų funkcijų analizę.

2006 m. balandžio 27 d įvyko dar vienas Komisijos posėdis, kuriame Komisija nusprendė stiprinti mokslo ir studijų institucijų laboratorinę tyrimų ir studijų bazę, padidinti skiriamas iš ES 2007–2013 metų struktūrinės paramos lėšas švietimo, mokslo ir studijų sričiai. Komisija pavedė

Švietimo ir mokslo ministerijai išnagrinėti komisijos posėdyje išsakytas pastabas ir pasiūlymus dėl biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodikos patikslinimo principų.

Nepaisant gerų tikslų, būti tarpininku tarp proceso dalyvių Komisija negalėjo: Komisijos nariai dirbo visuomeniniais pagrindais ir neturėjo galimybės **nuolat** užsiimti informacijos rinkimu, analize, rekomendacijų sudarymu, priemonių vykdymo priežiūra.

Komisija nėra tiesiogiai atsakinga už inovacijų plėtrą, jos sprendimai turi tik patariamąją galią. Be to, Komisija dirbo palyginti trumpą laiką, jos veikla apsiribojo tik keletu pasitarimų (nuo 2005 m. birželio iki 2006 m. balandžio įvyko trys posėdžiai), o audito atlikimo laikotarpiu (2007 m.) apskritai jokios veiklos nevykdė.

Pagal Komisijos nuostatus jos posėdžių protokolai turi būti vieši ir skelbiami Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos interneto tinklalapyje, tačiau šiame tinklalapyje nėra jokios informacijos apie Komisijos veiklą.

Pavyzdys

Suomijoje mokslo ir inovacijų politikoje sprendimus priima Parlamentas ir Vyriausybė, kaip patariamoji institucija veikia Mokslo ir technologijų politikos taryba, kuri pagal savo kompetenciją teikia pasiūlymus Vyriausybei ir ministerijoms, rengia ir viešai skelbia šalies mokslo ir inovacijų būklės apžvalgas, teikia siūlymus dėl problemų sprendimo, priima rezoliucijas, kurias turi vykdyti ir už jas atsiskaityti visos ministerijos. Kiekviena ministerija privalo rengti mokslinių tyrimų programas ir už jas atsiskaityti.

Tokia pasyvi Komisijos veikla nepriimtina inovacijų plėtrai būtinai veiklos dinamikai, maksimaliai suderinant inovacijų sistemos koordinavimą, valdymą su, pirma, judriausio jos dalyvio – verslo poreikiais, antra, su Lisabonos strategijoje iškeltų tikslų pasiekimu strategijoje numatytais terminais. Verslas klesti tik tada, kai jis neatsilieka nuo rinkos vystymosi tempų. To reikalauja vis didėjanti konkurencija tarp įmonių, šalių, regionų. Todėl kiekvienos šalies valdžia privalo derintis prie šių tempų, kitaip bus beviltiškai atsilieka. Verslo plėtros dinamika verčia atitinkamai intensyviai plėtoti inovacijas, ir tam būtina **nuolatinė** (auditorių pabrėžta) atliktų darbų, naujų idėjų analizė ir derinimas, pateikimas Komisijai bei, savo ruožtu, **nuolatinis** koordinavimas ir priežiūra.

Vyriausybė, motyvuodama siekiu Komisijos veiklą padaryti efektyvesne, 2007 m. spalio 24 d. posėdyje nutarė sudaryti naujos sudėties Komisiją ir parengti naujus jos nuostatus.

Nuostatai buvo atnaujinti, bet specializuotas darinys, galintis koordinuoti ilgalaikį, nuolat vykstantį inovacijų plėtros procesą, apimantį iš esmės visas visuomenės vystymosi sritis, kaip buvo planuota minėtame 2005 m. gruodžio 13 d. Komisijos darbo grupės pasiūlyme, nebuvo sudarytas.

3.3. Inovacijų sistemos valdymas ir priežiūra

Pagrindinis Europos Parlamento ir Tarybos Septintosios bendrosios programos tikslas yra

¹⁴ Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos 2005-12-13 posėdžio protokolas Nr. 2.

prisidėti prie to, kad Europos Sąjunga taptų pirmaujančia mokslinių tyrimų erdve pasaulyje. Pagrindinė pažinimo triada – švietimas, moksliniai tyrimai ir **inovacijos** yra esminė, siekiant to strateginio tikslo. Ji užtikrina verslo plėtrą, tad kartu ir kelia konkurencingumą.

Visas šias tris sritis Lietuvoje kuruoja skirtingos, turinčios skirtingus tikslus ir poreikius. Tai dar kartą įrodo, kad reikia vienos institucijos, kuri nebūtų pavaldi vykdančiosioms institucijoms ir galėtų derinti tarpusavio ryšius, skatintų bendradarbiavimą tarp jų.

Tačiau šiuo metu Lietuvoje trūksta tokio darinio, kuris atliktų jungiančiosios grandies tarp inovacijų plėtros sistemos dalyvių vaidmenį. Manome, kad jis galėtų tapti žinių kūrimo ir jų tapimo ekonomiškai naudingomis proceso stebėsenos organu, galėtų koordinuoti, derinti proceso dalyvių ryšius ir būti tarpininkas tarp Komisijos, t. y. aukščiausios grandies ir žemesniųjų. Čia galėtų būti surenkama visa šalies informacija, susijusi su inovacijų plėtra, ši informacija būtų klasifikuojama, analizuojama, pagal padarytas išvadas pateikiamos rekomendacijos Komisijai. Ir atvirkščiai – per šią instituciją galėtų būti perduodama informacija ir rekomendacijos į žemesnį lygį. Šiai institucijai galėtų būti pavesta kontroliuoti Inovacijų plėtros programos priemonių finansavimą, vykdymą, kokybės kontrolę ir kt. Apie panašų darinį, kaip minėjome, jau kalbėta Komisijoje.

Tokia institucija turėtų būti sudaryta iš inovacijų plėtrai reikalingos kvalifikacijos specialistų. Institucijos veikla neturėtų priklausyti nuo politinių sprendimų ir politikų kaitos. Jos darbuotojai neturėtų būti šališki ir suinteresuoti tik tam tikrų projektų įgyvendinimu, jie turėtų atlikti nepriklausomą siūlomų projektų analizę ir rekomenduoti Komisijai ne tik verslininkams ar mokslininkams, bet ir valstybei naudingus projektus.

Siekdami geriau suvokti inovacijų plėtros kitimo dinamiką Lietuvoje 2002–2006 m. laikotarpiu ir įvertinti pačios plėtros kryptis bei naudingumą valstybei, audito metu kreipėmės į Statistikos departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, prašydami pateikti konkrečius duomenis, susijusius su įmonių inovacine veikla, pagal atskirus minėto laikotarpio metus, pavyzdžiui, kiek Lietuvos įmonių šiuo laikotarpiu diegė inovacines priemones savo veikloje, kiek buvo įvykdyta inovacinių projektų ir pan.

Paašškėjo, jog Statistikos departamentas renka labiau apibendrintus statistinius duomenis, pavyzdžiui, gavome tik bendrus 2002–2004 m. laikotarpio duomenis, nesuskirstytus pagal atskirus metus, o vėlesnių metų duomenys departamente dar nebuvo klasifikuoti ir susisteminti. Anot Statistikos departamento darbuotojų, ES statistiką renkančios institucijos reikalauja pateikti duomenis tik už 2–3 metų laikotarpį, motyvuodamos, jog inovacijų diegimo procesas vyksta lėtai ir apima keletą metų. Nei Ūkio ministerija, nei Švietimo ir mokslo ministerija, nei Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenų, susijusių su inovacijų plėtra, **pagal atskirus metus** neturi, nerenka ir atitinkamos analizės neatlieka. Tad Ūkio ministerija, iš esmės būdama atsakinga už inovacijų versle plėtrą Lietuvoje ir Lisabonos strategijos nuostatų

įgyvendinimo koordinavimą, bet neturėdama visų duomenų, susijusių su inovacijų plėtra, negali kvalifikuotai įvertinti situacijos ir tinkamai koordinuoti šio proceso.

Negavę iš Statistikos departamento atskirų metų informacijos, mes negalėjome įvertinti inovacijų plėtros Lietuvoje dinamikos ir atsakyti, ar inovacijos Lietuvoje plėtojamos naudinga šaliai linkme. Be to, manome, kad dabar esanti statistikos, susijusios su inovacijų plėtra, rinkimo tvarka suteikia per mažai informacijos, reikalingos šiai plėtrai vertinti.

Mūsų nuomone, Lietuvos inovatyvumo lygio kitimui įvertinti galėtų būti naudojami papildomi kriterijai, apskaičiuoti pagal atskirus metus (kai kuriuos iš jų plačiai naudoja Europos šalių valstybinės ir privačios verslo organizacijos, pristatydamos visuomenei savo veiklos rezultatus):

1. Įmonių išlaidos inovacinei veiklai (proc. nuo atitinkamos įmonės apyvartos).
2. Inovacinių produktų apyvartos dalis (proc. nuo inovatyvių įmonių apyvartos):
 - a) naujų rinkos produktų apyvarta;
 - b) naujų įmonės produktų apyvarta;
 - c) nepakeistų produktų apyvarta.
3. Konkurencingomis pasaulyje tapusios Lietuvos įmonės.
4. Lietuvoje parengtų inovacinių projektų (procesų) kiekis.
5. Įdiegtų inovacinių projektų (procesų) kiekis.
6. Sėkmingai pasibaigę diegtų inovacinių projektų (procesų) kiekis.
7. Mokslinių išradimų kiekis.
8. Tarptautinių patentų kiekis.
9. Parduotų į užsienį licencijų kiekis.
10. Paskelbtų mokslinių darbų kiekis.

Manome, kad tokie ar panašūs **kasmet** renkami duomenys galėtų pagerinti inovacijų plėtros proceso **nuolatinės** stebėsenos (monitoringo) kokybę, padėti minėtai jungiančiajai institucijai susidaryti bendrą inovacijų plėtros vaizdą ir efektyviau organizuoti inovacijų plėtros strategijos sudarymą, planavimą, valdymą, priemonių vykdymą.

Pažymėtina, kad po to, kai audito metu Statistikos departamentui buvo pateikti klausimai dėl statistinių duomenų, susijusių su Lietuvos įmonių inovacine veikla, Statistikos departamento internetinėje svetainėje atsirado papildomos statistinės medžiagos, leidžiančios dalinai atsakyti į kai kuriuos klausimus, į kuriuos Statistikos departamentas negalėjo atsakyti iškart, kai buvo pateikti minėti klausimai (2007–11–14). Tačiau ir ši statistinė medžiaga nepateikta pagal atskirus metus, o tik už bendrą 2004–2006 m. laikotarpį.

Pastebėjimas

Lietuvos Respublikos Seimas 2007 m. birželio mėn. patvirtino šalies konkurencingumo sėkmės rodiklius, kurie turėtų atspindėti Lietuvos pastangas didinti šalies konkurencingumą, tarp jų ir inovacijų ir mokslinių tyrimų rodiklius.

Grįždami prie inovacijų diegimo sistemos Lietuvoje, manome, jog apskritai sistemą galima būtų apibūdinti kaip grupę tarpusavyje sąveikaujančių elementų, veikiančių drauge ir siekiančių bendro tikslo. Sistemą charakterizuoja jos sudėtis ir struktūra, funkciniai ryšiai tarp jos dalyvių.

Tad, mūsų nuomone, inovacijų plėtros sistema – tai darinys, kuriame sudarytas koordinuojantis organas, kiekvienas sistemos dalyvis turi nustatytus tikslus, strategiją ir uždavinius, įvardytus apibendrinančiame dokumente, o tarp atskirų sistemos dalyvių nustatytas konkretus ir glaudus ryšys, be kurio neįmanoma sėkminga sistemos veikla.

Apibendrinami šioje ataskaitos dalyje pateiktą medžiagą, manome, jog Lietuvos inovacijų plėtros sistemos veiksmingumas nepakankamas, kadangi:

a) Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisija dirba pasyviai, pagal savo statusą negali atlikti ir neatlieka operatyvaus inovacijų plėtros koordinavimo bei valdymo;

b) Lietuvoje nėra nuolat veikiančios institucijos, kuri galėtų rinkti informaciją, susijusią su inovacijų plėtra, atlikti analizę, ryšių tarp sistemos dalyvių ir priemonių vykdymo priežiūrą bei koordinavimą;

c) iki šiol rinkta informacija, susijusi su inovacijų plėtra, savo pobūdžiu ir rinkimo periodiškumu nesudaro galimybės operatyviai vertinti šio proceso stebėsenos ir veikimo.

3.4. Mokslo ir technologijų parkų vaidmuo

Šiuo metu daugelis ekonomiškai išsivysčiusių valstybių ypač daug dėmesio skiria Mokslo ir technologijų parkų (toliau – Parkai) plėtrai. Kiekvienoje valstybėje Parkų plėtra grindžiama esamu moksliniu ir technologiniu potencialu, vyriausybės, savivaldybės institucijų, privačių subjektų ir bendruomenės palaikymu, jų finansine parama. Remdamos Parkų veiklą, valstybės skatina mokslo ir technologijų pažangą, ūkio struktūros pokyčius, didina konkurencingumą, sprendžia socialines ir užimtumo problemas.

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonės, patvirtintas nutarimu¹⁵, Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Mokslo ir technologijų parkų plėtros koncepciją¹⁶, kurios pagrindiniai tikslai – didinti Lietuvos pramonės ir viso ūkio konkurencingumą, skatinti mokslo, pramonės ir kitų ūkio šakų

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-10-04 d. nutarimas Nr. 1196 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“.

¹⁶ 2003-07-18 LRV nutarimas Nr. 963 „Dėl mokslo ir technologijų parkų plėtros koncepcijos“.

bendradarbiavimą, kelti inovacijų kultūrą Lietuvoje ir skatinti įmonių inovacinę veiklą ir kt.

2007 m. pabaigoje Lietuvos Respublikoje buvo užregistruota 11 viešųjų įstaigų, kurias pagal veiklos pobūdį galima priskirti prie Mokslo ir technologijų parkų institucijų¹⁷. Kaip steigėja ir dalininkė, Ūkio ministerija dalyvauja keturių iš jų veikloje.

Mokslo ir technologijų parkų pagrindinis uždavinys yra remti juridinius asmenis, veikiančius taikomųjų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje, teikti paslaugas Parkuose įsikūrusiems ir potencialiems ūkio subjektams, tarpininkauti mokslui ir verslui, vykdyti projektus, skatinančius taikomųjų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbus ir inovacijas bei jungiančius verslą, mokslą ir studijas, ir kt.). Tokios veiklos rezultatas – turėtų didėti Parkuose įsikūrusių ūkio subjektų konkurencingumas, suaktyvėti mokslinių tyrimų rezultatų pritaikymas gamybinėje ir (ar) kitokio pobūdžio verslo veikloje.

Pasaulinė praktika rodo, jog Mokslo ir technologijų parkų visos veiklos rezultatai paprastai pastebimi praėjus bent 5–8 metams po jų įsteigimo. Remiantis užsienio šalių patirtimi, galima išskirti tris parkų veiklos etapus:

- 1 etapas – parkų įkūrimas ir jų plėtojimas;
- 2 etapas – parkų integracija į inovacijų sistemą;
- 3 etapas – su inovacijų plėtra susiję procesai, kuriuos inicijuoja parkai.

Lietuvos Parkų veikla prasidėjo maždaug 2002–2003 metais ir dar vėliau, tad dar anksti vertinti jų įtaką inovacijų proceso plėtrai. Iš esmės Lietuvos Mokslo ir technologijų parkai yra dar tik kūrimosi etape, tačiau pagal jų apklausos rezultatus jau galime daryti kai kuriuos apibendrinimus.

Pagrindiniai Parkų finansavimo šaltiniai – įplaukos už patalpų nuomą įsikūrusioms įmonėms. 2 lentelėje pateikiame apytikrą visų Parkų finansavimo šaltinių struktūrą.

2 lentelė. Apytikrė Mokslo ir technologijų parkų finansavimo šaltinių struktūra

Eil. Nr.	Parko pavadinimas	Apytikrė pajamų struktūra, proc.					
		Patalpų nuoma	Teikiamos paslaugos	Regioninė parama (savivaldybės)	Nacionalinė parama (ministerijos)	ES fondų* parama	ES bendrųjų fondų** parama
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	VšĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	53	26		18	3	
2.	VšĮ Visorių informacinių technologijų parkas	38				49	13
3.	VšĮ Saulėtekio slėnis	Veiklos nevykdė					
4.	VšĮ Mokslo ir technologijų parkas	63	5			10	12
5.	VšĮ Kauno aukštųjų ir informacinių technologijų parkas	90	10				

¹⁷ Terminas „Mokslo ir technologijų parkas“ nėra įteisintas ir reglamentuotas Lietuvos Respublikos teisės aktais, todėl šiuo metu Lietuvoje įregistruotus kai kuriuos Parkus galima tik sąlyginai priskirti šiai ūkinių darinių kategorijai (auditorių pastaba).

1	2	3	4	5	6	7	8
6.	VšĮ KTU regioninis mokslo parakas	35	8		35	12	9
7.	VšĮ Technopolis	60	40				
8.	VšĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	15	3	19	12	22	29
9.	VšĮ Šiaulių universiteto mokslo ir technologijų parkas	20	10	5	65		
10.	VšĮ Panevėžio mokslo ir technologijų parkas	Veiklos nevykdė					
11.	VšĮ Liepiškių technologijų parkas	30	20		10	10	30
	Vidurkis:	45	14	3	16	12	10

* ES struktūriniai fondai, PHARE ir pan.

** ES Framework fondai ir pan.

Šaltinis – Ūkio ministerija.

Kai kurie apklausos ir studijos statistiniai duomenys apie Parkuose įsikūrusių įmonių veiklą 2004–2006 m. laikotarpiu pateikiami 3 lentelėje (apklausoje dalyvavo 53 Ūkio ministerijos reguliavimo sričiai priklausančiuose Parkuose įsikūrusios įmonės). Iš viso minėtuose 11 Lietuvos Parkų 2006 m. buvo įregistruota 251 įmonė, t. y. apklausoje dalyvavo apie 20 proc. visų įmonių.

3 lentelė. Mokslo ir technologijų parkų įmonių veiklos rodikliai

Eil. Nr.	Priemonių pavadinimas	2004 m.	2005 m.	2006 m.
1.	Parkuose užregistruotų įmonių kiekis, vnt.	187	218	251
2.	Parkų įmonių, vykdžiusių inovacinę veiklą, kiekis, vnt.	20	49	67
3.	Parkų įmonių sukurtų naujų produktų ar technologijų kiekis, vnt.	7	15	95
4.	Parkų įmonių ir institucijų bendrų projektų kiekis, vnt.	9	45	85
5.	Parkų įmonių investicijos į mokslinius tyrimus, technologijų plėtrą ir naujovių diegimą, Lt	160 000	495 000	1 120 000

Šaltinis – Ūkio ministerija

Įvertinę Parkų įmonių, 2004–2006 m. vykdžiusių inovacinę veiklą, sukurtų naujų produktų ir technologijų kiekį ir investicijų į mokslinius tyrimus, technologijų plėtrą ir naujovių diegimo didėjimą, galime tvirtinti, jog šių Parkų veikla jau pradeda duoti vaisių.

Pažymėtina, jog, kol kas neiški situacija dėl Parkų, kurių Ūkio ministerija nėra dalininkė. Šiuose Parkuose įsikūrusios įmonės nedalyvavo Ūkio ministerijos inicijuotoje apklausoje apie jų inovacinę veiklą, nors apklausos anketos buvo pateiktos visoms Lietuvos Parkuose esančioms įmonėms. Lietuvos Respublikos teisės aktai nereikalauja, kad šalies įmonės, tarp jų ir esančios Mokslo ir technologijų parkuose, pateiktų Ūkio ministerijai duomenis apie savo inovacinę veiklą.

Be to, Parkų pateiktose Ūkio ministerijai ataskaitose nepateikiami finansiniai ir veiklos rodikliai, rodantys pačių Parkų pasiekimus būtent pagrindinių tikslų įgyvendinimo srityje, t. y. taikomųjų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės ir inovacinės plėtros srityje. Pavyzdžiui, neteikiami duomenys, kokia Parkų pajamų dalis tiesiogiai susijusi su inovacijų plėtra.

Mokslo ir technologijų parkai yra viešosios įstaigos, ir vienas iš pagrindinių jų veiklos tikslų – tiesioginis indėlis į Lietuvos pramonės konkurencingumą, su inovacijų plėtra susiję procesai, kuriuos inicijuoja Parkai. Kitaip tariant, visus Parkus turėtų vienyti siekis, kad jų veikla kuo labiau atitiktų valstybės strategiją. Mūsų nuomone, kol kas tokio vienijimosi nėra. Kaip minėta, Ūkio ministerija yra tik keturių Parkų dalininkė, ir Parkų gerosios praktikos pavyzdžiai nėra surenkami bei apibendrinami. Parkai viešai neskelbia savo ataskaitų, nevyksta priemonių, leidžiančių Parkams keistis patyrimu, nėra sukurtos bendros Parkų veiklos politikos ir strategijos.

Kaip minėta, Lietuvoje nėra inovacijų plėtrą koordinuojančios ir vienijančios institucijos ar organizacijos, galinčios sutelkti ir Mokslo ir technologijų parkus bendrai, kryptingai ir šalies ekonomikai naudingai veiklai.

Ūkio ministerijos atliktos apklausos rezultatai parodė, kad Parkų veiklai trukdančios problemos daugiausia yra susijusios su nepakankamu jų veiklos finansavimu ir Lietuvos teisinės bazės netobulumu. 4 lentelėje pateikiami apklausos duomenys apie tai, kokios problemos trukdo Parkų veiklai.

4 lentelė. Mokslo ir technologijų parkų veiklos problemos (pagal Parkų apklausos rezultatus)

Eil. Nr.	Parko pavadinimas	Problemos, trukdančios Parkų veiklai*					
		Finansavimo stoka	Teisinės žemės disponavimo problemos	Intelektinės nuosavybės valdymo problemos	Inovatyvių įmonių stoka	Verslo ir mokslo įstaigų nenoras bendradarbiauti	Teisinės pumpurinių įmonių steigimo problemos
1.	VŠĮ Šiaurės miestelio technologijų parkas	4	4	1	2	5	5
2.	VŠĮ Visorių informacinių technologijų parkas	4	5	3	3	3	3
3.	VŠĮ Saulėtekio slėnis	2	3	3	4	4	4
4.	VŠĮ Mokslo ir technologijų parkas	4	2	2	3	3	2
5.	VŠĮ Kauno aukštųjų ir informacinių technologijų parkas	5	1	2	3	3	4
6.	VŠĮ KTU regioninis mokslo parkas	4	3	3	3	4	1
7.	VŠĮ Technopolis	5	4	1	1	1	4
8.	VŠĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	3	3	2	4	4	4
9.	VŠĮ Šiaulių universiteto mokslo ir technologijų parkas	5	4	3	4	5	3
10.	VŠĮ Panevėžio mokslo ir technologijų parkas	Veiklos nevykdė					
11.	VŠĮ Liepiškių technologijų parkas	5	4	4	5	3	3
	Vidurkis	4.1	3.3	2.4	3.2	3.5	3.3

* – problemos, darančios neigiamą poveikį Parkų veiklai, įvertintos balais penkiabalėje sistemoje, kur mažiausias balas – 1 – reiškia mažiausią trukdymą veiklai, o didžiausias – 5 – didžiausią trukdymą.
Šaltinis – Ūkio ministerija.

Kaip matome iš šios lentelės, pagrindinė problema yra nepakankamas Parkų veiklos

finansavimas. Tai patvirtina ir 3 lentelės duomenys, iš kurių matome, kad pagrindinės Parkų pajamos – ne iš nacionalinių ar regioninių (savivaldybių) fondų. Tokia situacija turi įtakos Parkų veiklos plėtros tempams. Nacionalinė parama Parkams tesiekia 16 proc. jų pajamų, o regioninė – vos 3 proc. Audito metu papildomai apklausėme Mokslo ir technologijų parkų vadovus, kurie patvirtino, jog iš valstybės negauna jokios finansinės paramos savo veiklai vystyti, išskyrus pradžinius Parkų steigimo etapus, kai iš nacionalinių lėšų buvo finansuojamas Parkų infrastruktūros sudarymas. Pasaulinė praktika (Suomija, Danija ir kt. ES-15 šalys) rodo, jog šių šalių Mokslo ir technologijų parkams parama teikiama dar keletą metų juos įkūrus.

Apibendrinami išvardytas Parkų veiklos problemas, galime daryti išvadą, jog Lietuvos Mokslo ir technologijų parkai šiuo metu iš esmės yra pradinėje vystymosi stadijoje, pagrindinės jų įplaukos – už patalpų nuomą juose įsikūrusioms įmonėms (nuo 15 iki 90 proc. visų gaunamų pajamų). Tad kol kas šie Parkai dirba daugiau kaip Verslo inkubatoriai, o ne kaip Mokslo ir technologijų parkai. Jų veiklai trukdančios problemos yra daugiausia susijusios su nepakankamu jų veiklos finansavimu ir Lietuvos Respublikos teisinės bazės netobulumu.

Audito metu įsitikinome, kad Mokslo ir technologijų parkų veiklos sėkmė daugeliu atveju priklauso nuo jų administracinių gebėjimų gerinti verslo subjektams teikiamų paslaugų kokybę, bendradarbiauti su valstybės, savivaldos, mokslo institucijomis.

Mokslo ir technologijų parkų veiklos geros praktikos pavyzdys

VšĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas parengė klausimyną, kurį pateikia jame įsikūrusioms įmonėms ir tokiu būdu gauna informaciją, ar įmonės yra patenkintos Parko teikiamomis paslaugomis, išsiaiškina naujų viešųjų paslaugų poreikį ir numato savo veiklos kryptis.

3.5. Švietimo sistemos orientavimas į inovacijų plėtrą

Būtina sąlyga Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytiems tikslams pasiekti – visapusiška šalies mokslinių tyrimų ir taikomosios mokslo veiklos plėtra. Programoje nurodyta: „Sėkminga inovacinė veikla neatsiejama nuo žmogiškųjų išteklių gerinimo, kur aukštosioms mokykloms tenka esminis vaidmuo. Dabar Lietuvoje įmonės ir aukštosios mokyklos bendradarbiauja per mažai, tai pasakytina ir apie sąveiką tarp mokslo institutų bei verslo įmonių. Be to, išsivysčiusiose šalyse valstybės mokslo institucijos tiesiogiai dalyvauja inovacinėje veikloje – konsultuoja įmones, kuria technologijas, generuoja inovacines įmones. Lietuvos mokslo institucijose tokia veikla kol kas silpna“ (42 str.).

Švietimo ir mokslo ministerijos specialistų nuomone, įmonės inovacinės veiklos sėkmė didele dalimi priklauso nuo visos šalies mokslo vystymo ir švietimo sistemos kuo greitesnio pritaikymo darbui naujomis, konkurencija pagrįstomis sąlygomis.

Švietimo ir mokslo ministerija 2005 m. parengė „Aukštojo mokslo plėtros plano“ projektą. Jame numatytos priemonės, kurias diegiant turėtų būti pradėta esminė mokslo ir studijų sistemos

reforma. Dauguma parengtos reformos priemonių įtraukta į Švietimo ir mokslo ministerijos 2007 metų darbo planą¹⁸.

ES Atvirojo koordinavimo metodo (AKM) mišrioji ekspertų grupė 2007 m. birželio mėnesį parengė Lietuvos inovacijų sistemos ir plėtros galimybių įvertinimo ataskaitą ir pateikė rekomendacijas¹⁹. Šios rekomendacijos iš esmės sutampa su priemonėmis, numatytomis 2007 metų Švietimo ir mokslo ministerijos darbo plane.

Šio audito metu mes neturėjome tikslo vertinti mokslo ir studijų sistemos reformos eigos, tačiau norėjome pažymėti tas problemas, kurios tiek mūsų, tiek įvairių Lietuvos ir užsienio ekspertų nuomone, trukdo arba gali sutrukdyti pasiekti Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytus tikslus.

Didelis aukštųjų mokyklų ir studentų skaičius nesuderintas su finansiniais ištekliais ir studijų kokybe.

Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2007 m. pradžioje Lietuvoje veikė 15 valstybinių universitetų ir 16 valstybinių kolegijų. Jei 2000–2001 mokslo metais aukštųjų mokyklų studentų skaičius siekė 95,6 tūkstančio, tai 2006–2007 m. mokslo metų pradžioje aukštosiose mokyklose studijavo jau 143,2 tūkst. studentų²⁰, t. y. studentų skaičius per šešerius metus padidėjo beveik 50 proc. Darbo rinkos duomenys rodo, kad kasmet didėja skaičius absolventų, kurie įsidarbina ne pagal įgytą profesiją. Verslo atstovų nuomone, trūksta kvalifikuotų techninių darbuotojų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad studijos yra nederinamos su darbo rinkos poreikiais ir finansinėmis valstybės galimybėmis. Aukštųjų mokyklų noras turėti kiek galima daugiau studentų, kurie patys moka už mokslą, nustelbė mokslo kokybės gerinimo aspektą. Pirmenybė teikiama ne mokslo kokybės gerinimui, o studentų skaičiaus didinimui. Lietuva turi vieną didžiausių tarp ES šalių studentų skaičių, tenkantį tūkstančiui gyventojų (2006 m. šis rodiklis buvo 58,9). Lėšos, išleidžiamos aukštajam mokslui Lietuvoje, skaičiuojant pagal BVP, atitinka ES vidurkį, o pagal lėšas, tenkančias vienam studentui, atsiliekama nuo ES vidurkio daugiau kaip tris kartus. Lietuvos aukštosios mokyklos kol kas nekonkuruoja tarptautinėje aukštojo mokslo rinkoje.

¹⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2007 metų darbo planas.

¹⁹ Atviro koordinavimo metodo (AKM) mišriosios politikos ekspertų grupės įvertinimo ataskaita. Šalies ataskaita: Lietuva 2007 m. birželio mėn.

²⁰ Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tinklalapis, 2007-01-19 duomenys.

Pastebėjimas

Valstybės kontrolė 2007 m. atliko valstybinį auditą „Studijų universitetuose organizavimas ir lėšų, skirtų studijoms ir mokslui bei investicijoms, panaudojimas“ (2007–05–15 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-50-4P) ir pateikė tokias išvadas:

- universitetinių studijų finansavimas nesusijęs su universitetų veiklos vertinimo rezultatais, reitingavimu, kuris taikomas daugelyje pasaulio šalių;
- planuojant priimamų studentų skaičių, neatsižvelgiama į realų universitetų finansavimą, studijų kokybę, nes nesivadovaujama aiškiais ir suderintais kokybės vertinimo kriterijais;
- planuojant priimamų studentų skaičių neatsižvelgiama į darbo rinkos reikalavimus ir pokyčius, nevykdoma ilgalaikių specialistų poreikio tyrimų visos šalies mastu, nėra valstybinės institucijos, kuri šiuos tyrimus koordinuotų;
- esant dabartiniam universitetų tinklui, rengiant vienodos specialybės studentus įvairiuose universitetuose, yra skaidomos tas pačias studijų programas dėstančių dėstytojų jėgos, negalima koncentruotai panaudoti valstybės biudžeto lėšų programų studijų kokybei gerinti;
- universitetų materialinė bazė neatitinka šiuolaikinių reikalavimų (apie 90 proc. visų universitetų pastatų reikalingas remontas, labai bloga daugelio bendrabučių būklė, pasenusi laboratorijų įranga ir kt.);
- universitetai iki galo nepanaudoja mokslinių tyrimų bazės ir mokslinio potencialo užsidirbti papildomoms pajamoms vykdant mokslinius tiriamuosius projektus ir teikiant paslaugas (tik pusė visų universitetų gauna pajamų iš šios veiklos, kitiems pagrindinis finansavimo šaltinis – valstybės biudžetas);

esant dabartiniam universitetų tinklui, rengiant vienodos specialybės studentus įvairiuose universitetuose, yra skaidomos tas pačias studijų programas dėstančių dėstytojų jėgos, negalima koncentruotai panaudoti valstybės biudžeto lėšų programų studijų kokybei gerinti.

Mokslinių tyrimų ir eksperimentinė plėtos finansavimo sistema neskatina mokslo tyrimų įstaigos konkurencijos.

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra valstybės biudžeto lėšomis Lietuvoje finansuojami, vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodika (toliau vadinama – finansavimo metodika), patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. 1272²¹. Visos lėšos, skirtos mokslo ir studijų institucijoms, dalijamos į dvi dalis. Kiekvienai mokslo ir studijų institucijai skiriama 80 proc. praėjusių metų finansavimo. Likusi dalis – 20 proc. biudžetinio finansavimo paskirstoma pagal paskutinių 3 kalendorinių metų rezultatus:

- mokslinę produkciją,
- mokslo ir studijų institucijų gautus ūkio subjektų užsakymus moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai;
- mokslo ir studijų institucijų dalyvavimą tarptautinėse mokslo programose.

Toks finansavimo principas, kada didžioji jo dalis skiriama pagal praeito laikotarpio rezultatus, neskatina mokslo tyrimo įstaigas (valstybinius universitetus, mokslo institutus, valstybės mokslo įstaigas) labiau orientuotis į verslo ir rinkos poreikius.

Švietimo ir mokslo ministerijos specialistų nuomone, pradėjus finansuoti mokslą konkurso būdu, leistų šiuo būdu finansuoti ir nacionalinių mokslo tiriamųjų ir eksperimentinės plėtos (MTEP) programų vykdymą, geriausius, kompetentingiausių mokslininkų inicijuotus MTEP projektus, taip pat aukšto lygio mokslinio tyrimo centrų infrastruktūros atnaujinimo projektus. Šie

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–10–11 nutarimas Nr. 1272 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodikos“.

mechanizmai gana greitai galėtų aukštąsias mokyklas reitinguoti pagal mokslinės kompetencijos ir pagal universitetinių studijų lygį.

Audito metu (2007 m. pabaiga) paaiškėjo, jog konkursinis programinis finansavimo metodas jau pradėtas diegti, reorganizuojant Lietuvos mokslo tarybą ir rengiant finansavimo mechanizmus.

Tokiam pertvarkymui reikalinga atnaujinta teisinė bazė, reglamentuojanti konkursinio programinio finansavimo modelį. Dėl naujo finansavimo modelio privalumų šiuo metu Lietuvoje mažai kas abejoja.

Neišspręsta mokymo institucijų intelektualinės nuosavybės naudojimo problema.

Lietuvos aukštosios mokyklos (universitetai) savo veikloje naudoja nuosavą ir iš valstybės ar savivaldybių patikėjimo teise gautą turtą, taip pat įstaigoje sukurtus intelektualaus darbo produktus.

Tačiau Lietuvos Respublikos teisinė bazė nepakankamai aiškiai reglamentuoja universitetuose sukurtą intelektualaus darbo produkto (t. y. patentais ir sutartimis įteisintos intelektualinio turto dalies) priskyrimą universitetui ar valstybei (atsižvelgiant į tai, kokia turto dalis – universiteto ar valstybės – buvo naudojama intelektualiam produktui kurti), todėl aukštosios mokyklos nelabai suinteresuotos, kad jų mokslininkų darbo rezultatai taptų komerciniais. Tai sudaro prielaidas mokslininkams savo vardu sudaryti sutartis su Lietuvos ar užsienio verslo įmonėmis ir parduoti mokslo institucijose sukurtą intelektualinį turtą, kuriam gali būti panaudota universitete sukurtą intelektualinio produkto dalis. Tokiais atvejais pajamos už aukštojoje mokykloje mokslininko sukurtą turtą mokyklai neatitenka.

Išsprendus intelektualinio turto nuosavybės problemą (kiek tai nepažeidžia autorių teisių), galėtų būti sukurtos prielaidos padidinti universitetų suinteresuotumą plėsti intelektualaus darbo produkto kūrimą ir galimybes dirbti universitetuose gabiems mokslininkams, paverčiant jų darbo rezultatus komerciniais ir kartu didinant šių mokslo įstaigų pajamas, kelti aukštųjų mokyklų prestižą ir gerinti mokymo kokybę.

Nepakankami mokslo ir verslo ryšiai.

Šiuo metu verslo srityje dirba labai mažai tyrėjų – specialistų, kurie galėtų profesionaliai diskutuoti su mokslininkais. Verslininkai nelabai suinteresuoti kviestiti mokslininkus tyrėjus į verslą, nes nesitiki iš to greitos naudos. Verslininkai nori veiklos rezultatus ir pelną turėti iškart, tačiau paprastai mokslinės veiklos rezultatai pasirodo po kelerių metų.

Savo ruožtu, mokslininkai nelabai veržiasi į verslą, nes, pagal esamą tvarką, jiems nutrūksta mokslinis stažas. Todėl šiuo metu nėra sąlygų mokslininkų, dalyvaujančių bendruose su verslo atstovais projektuose, motyvacijai stiprinti. Vienas iš galimų sprendimų – tarpininkų (konsultantų)

tarp verslo ir mokslo atsiradimo prielaidų sukūrimas.

Konsultantų, gebančių įvertinti naujo rezultato komercinę vertę, paslaugos yra gana brangios. Smulkios įmonės negali jų išlaikyti, todėl turėti tokius konsultantus arba struktūras, padedančias mokslo rezultatus paversti komerciniais, gali tik stiprios įmonės. Tada abi pusės – mokslininkas ir įmonė – yra suinteresuotos turėti tokius konsultantus.

Ilgalaikėje perspektyvoje svarbu sukurti mechanizmus, kurie skatintų kurtis pažangiam, mokslui imliam verslui. Naujos iš mokslo ir studijų institucijų gimusios įmonės būtų tiesiogiai suinteresuotos investuoti į mokslinius tyrimus, nes jos suvokia mokslo naudą kuriant naujus, didžiausią pridėdamąją vertę turinčius produktus. Tam tikslui reikia ne tik sutvarkyti intelektinės nuosavybės klausimus, apie kuriuos kalbėta anksčiau, bet ir patobulinti ar sukurti mechanizmus, skatinančius mokslo rezultatus tapti komerciniais (technologijų perdavimo centrai, konsultantai, rizikos kapitalas, Mokslo ir technologijų parkai, Verslo inkubatoriai), sudaryti palankias galimybes susikūrusioms naujoms įmonėms persikelti į panašių įmonių aplinką. Tam galėtų padėti mokslo, studijų ir verslo slėniai. Gerai būtų, kad slėnių kūrimas būtų derinamas ir su jais susijusių Mokslo ir technologijų parkų kūrimu.

Pavyzdys

Saulėtekio slėnyje šiuo metu kol kas nėra vietos verslui (jau rengiamas projektas, kurį numato finansuoti LVPA). Technologijų perdavimo centro projektas yra Vilniuje kuriamo žinių ekonomikos branduolio „Saulėtekio slėnis“ sudėtinė dalis. Pagrindinis projekto tikslas – sukurti nuolat veikiančią inovacijų paramos sistemą, skirtą mokslo ir verslo bendradarbiavimo tinklų ir inovacinės veiklos plėtojimui bei Vilniaus universiteto (VU), Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) ir susijusių Vilniaus mokslinio tyrimo institutų technologijų perdavimo Lietuvos inovatyvioms verslo įmonėms skatinimui. Šis „Saulėtekio slėnio“ projektas yra orientuotas į naujų paslaugų bazės kūrimą.

Šiuo metu Vilniaus universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas ir Vilniuje įsikūrę mokslinio tyrimo institutai neturi efektyviai veikiančių padalinių ar institucijų, kurios vykdytų šių mokslo įstaigų technologijų perdavimo verslo įmonėms funkcijas. Kuriamas „Saulėtekio slėnio“ Technologijų perdavimo centras turėtų užpildyti šią spragą ir praplėsti šiuo metu egzistuojančias inovacijų paramos paslaugas Lietuvoje. Be to, projekto metu, remiantis sėkmingai veikiančių užsienio technologijų perdavimo centrų patirtimi, turėtų būti rengiamos specialios inovacinių paslaugų teikimo metodikos, kurios galėtų pagerinti dabar teikiamų inovacijų paramos paslaugų kokybę ir užtikrinti, kad Lietuvos įmonėms bus prieinamos paslaugos, pagrįstos ES šalių sėkminga inovacijų skatinimo patirtimi. Projekto metu planuojama rengti verslo įmonių ir Vilniaus universiteto, Vilniaus Gedimino technikos universiteto bei Vilniaus mokslinio tyrimo institutų atstovų mokymus technologijų perdavimo ir inovacinės veiklos klausimais.

Šiuo metu nėra kitų suderintų sprendimų kuriant centrus ar jų tinklus, kur užtektų vietos ir mokslui, ir verslui. Jiems kurti gali būti panaudotos struktūrinės ES lėšos, gaunamos per Švietimo ir mokslo bei Ūkio ministerijas. Tačiau verslumo ugdymu universitetai beveik neužsiima. Kolegijose

situacija kur kas geresnė. Jose studentų verslumo ugdymas vyksta imitacinėse verslo praktinio mokymo įmonėse.

Situaciją kiek gerina Švietimo ir mokslo ministerijos koordinuojami universitetų ir kolegijų studentų verslumo ugdymo konkursai ir profesinėse mokyklose pradėtos steigti mokomosios mokinių bendrovės, taip pat verslo praktinio mokymo firmos, kuriose imituojama tikrų įmonių veikla.

Antra vertus, verslumą reikėtų pradėti ugdyti dar vaikystėje, tada galimi geresni rezultatai. Mūsų nuomone, didžiausią efektą galima pasiekti derinant skirtingų lygių lavinimo programas ir sukuriant natūralias dalies išklauso kurso užskaitymo galimybes. Aukštojo mokslo sektoriuje (tiek universitetinio, tiek neuniversitetinio) skirtingų studijų programų studijų rezultatai jau yra įskaitomi.

Apibendrinami Lietuvos Respublikos mokslo ir švietimo sistemos trumpą analizę, galime daryti išvadą, jog šalies mokslo ir švietimo sistema nėra orientuota į verslumo ugdymą ir inovacijų plėtrą, nes:

a) dar tik pradėdama pereiti nuo esamo švietimo ir mokslo finansavimo modelio prie pažangaus, konkurencija grindžiamo finansavimo;

b) nėra mokslo ir verslo ryšius skatinančių priemonių (mokestinių lengvatų);

c) neišspręsta darbo stažo mokslininko pensijai kaupimo problema, kai mokslininkas pereina dirbti į dirbti į gamybą;

d) neišspręstas aukštosiose mokyklose sukurto intelektualinio turto nuosavybės klausimas;

e) universitetai beveik neužsiima verslumo ugdymu.

Švietimo ir mokslo ministerijos teigimu, tobulinant teisinę bazę ir siekiant sudaryti aukštosioms mokykloms daugiau teisių disponuojant savo sukurtais intelektualiais produktais, Švietimo ir mokslo ministerija yra parengusi ir pateikusi Lietuvos Respublikos Vyriausybei teisės aktų projektus: Lietuvos Respublikos valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo, Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 7, 9, 10 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projektus. Tikimasi, kad toks teisinės bazės tobulinimas sudarys prielaidas aukštosioms mokykloms tapti konkurencingesnėmis bei padidins aukštųjų mokyklų atliekamų mokslinių tyrimų rezultatyvumą. Taip pat atsiras teisinės prielaidos kurtis naujoms „pumpurinėms“ įmonėms.

Be abejo, panašūs žingsniai yra reikalingi šaliai, tačiau patys ministerijos atstovai teigia, jog dar tik tikimasi sudaryti prielaidas pagerinti aukštųjų mokyklų veiklą, susijusią su inovatyvumo šalyje didinimu.

4. 2003–2006 m. Inovacijų versle programos vykdymas

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų minėtu 2001 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1196, 182 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu²² patvirtino Inovacijų versle programą (toliau – Programa) ir jos įgyvendinimo 2003–2006 metais priemones. Nutarime teigiama, jog rengiant Programą ir jos įgyvendinimo priemones, atsižvelgta į Europos Komisijos 2003 m. kovo 11 d. komunikatą „Inovacijų politika: atnaujinant Bendrijos požiūrį pagal Lisabonos strategiją“, Valstybės ilgalaikę raidos strategiją, Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikę strategiją ir kitų strateginių dokumentų nuostatas dėl inovacijų plėtros pramonės ir verslo srityse įgyvendinimo 2003–2006 metais.

Iki 2008 metų tai yra pagrindinė ir vienintelė valstybinė programa, tiesiogiai skirta skatinti inovacijų plėtrą Lietuvoje. Programa yra suderinta su Valstybės ilgalaikę raidos strategija, Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikę strategija²³, rengiant atsižvelgta į Europos Komisijos komunikatą „Inovacijų politika: atnaujinant Bendrijos požiūrį pagal Lisabonos strategiją“ ir kitus dokumentus.

Programą įgyvendinti pavesta Ūkio ministerijai kartu su Švietimo ir mokslo ministerija. Be to, atsakingomis už atskirų Programos priemonių vykdymą patvirtintos dar kelios institucijos – Žemės ūkio ministerija, Finansų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Tarptautinių mokslo ir technologijų plėtros agentūra, Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir aukštosios mokyklos, savivaldybės. **Tačiau, nesilaikant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimu Nr. 827 patvirtintos Strateginio planavimo metodikos 36 punkto nuostatų, Programa nebuvo patvirtinta kaip tarpinstitucinė, nepatvirtintas konkretus subjektas, kuris būtų atsakingas ir koordinuotų visų Programoje dalyvaujančių institucijų veiklą.** Tokios aplinkybės neskatino inovacijų plėtrai būtinų glaudžių ryšių tarp atskirų institucijų, taip pat neužtikrino reikiamos programos vykdymo stebėsenos ir atskaitomybės.

Programos tikslas – didinti Lietuvos pramonės ir verslo konkurencingumą, sudarant įmonėms palankias sąlygas atsinaujinti, steigti naujas modernias įmones, naudoti Lietuvos ir tarptautinį mokslo ir technologijų potencialą, kuris padėtų kurti didelę pridėtinę vertę ir leistų konkuruoti pasaulio rinkose.

Programoje nustatyti šie uždaviniai:

1. Propaguoti inovacijas, didinti visuomenės sąmoningumą inovacijų srityje.

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-06-15 nutarimas Nr. 911 „Dėl inovacijų versle programos“.

²³ Pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-12 nutarimu Nr. 853 „Dėl ilgalaikės Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros strategijos“.

2. Skatinti mokslo ir verslo visuomenės bendradarbiavimą.
3. Stiprinti mokslinių tyrimų ir technologijų bazę, didinti jos naudojimo efektyvumą.
4. Gerinti inovacijų finansinę aplinką ir plėtoti paramos infrastruktūrą.
5. Koordinuoti inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros politiką formuojančių institucijų veiklą, stiprinti jų administracinius gebėjimus.

Kartu su Inovacijų versle programa Vyriausybė patvirtino 2003–2006 metų priemones šiai Programai įgyvendinti. Tikėtasi, kad jas įgyvendinus bus sudarytos palankesnės sąlygos inovacijoms įgyvendinti versle. Šioms priemonėms vykdyti Vyriausybė numatė orientacinį lėšų poreikį: 108 260 tūkst. Lt, iš jų – 35 200 tūkst. Lt valstybės biudžeto lėšų ir 73 060 tūkst. Lt – ES struktūrinių fondų lėšų.

Audito metu Vyriausybės kanceliarijos ir Ūkio ministerijos prašė pateikti nustatyto 108 260 tūkst. Lt orientacinio lėšų poreikio Programos 2003–2006 m. priemonėms įgyvendinti ekonominio pagrindimo skaičiavimus, tačiau jų šios institucijos nepateikė. Ūkio ministerija paaiškino, kad tokie skaičiavimai nėra išsaugoti, o minėtas lėšų poreikis buvo apskaičiuotas atsižvelgiant į Programos 2000–2002 m. priemonėms panaudotas lėšas, realias valstybės biudžeto galimybes ir rinkos kainas.

Konkretūs Programos priemonių finansavimo šaltiniai nurodyti gana abstrakčiai: valstybės biudžeto asignavimai ją įgyvendinančioms institucijoms, Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo, ES struktūrinių fondų, kitų nacionalinių ir tarptautinių fondų (programų), privačių juridinių ir fizinių asmenų lėšos. Pagal konkrečius finansavimo šaltinius skirtinų lėšų apimtys nebuvo numatytos.

Programos priemonių vykdytojai kasmet teikė Ūkio bei Švietimo ir mokslo ministerijoms informaciją apie nuveiktus darbus numatytoms priemonėms įgyvendinti, o šios ministerijos, apibendrinusios gautą informaciją, apie tai informuodavo Vyriausybę.

Vykdam 2003–2006 m. Programos priemones, buvo surengti seminarai ir konferencijos (daugiau kaip 100 renginių), informacija apie inovacijas buvo skelbiama spaudoje, per televiziją, internete, leidžiami specializuoti leidiniai, sukurti nacionaliniai inovacijų interneto vartai (www.inovacijos.lt). Finansų ministerijai pasiūlyta išnagrinėti galimybes, kurios skatintų įmones investuoti į inovacijas ir teikti tikslus duomenis apie tai Statistikos departamentui (šiuo metu svarstomos galimybės sumažinti apmokestinamąjį pelną įmonėms, vykdančioms MTEP), į studijų programų rengimo procesą įtraukti verslo atstovai, jie kviečiami skaityti paskaitų apie inovacijas, buvo teikiama piniginė parama inovaciniams verslo projektams, parengta ir patvirtinta schema „Išlaidų, susijusių su išradimo patentavimu, kompensavimas“, buvo renkama informacija apie Lietuvos Mokslo ir technologijų parkų veiklą, stiprinami inovacijų srityje dirbančių valstybės institucijų darbuotojų gebėjimai ir t. t.

Ūkio ministerijos užsakymu VšĮ Lietuvos inovacijų centras atliko ir 2007 m. spalio mėnesį pristatė studijos „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“ projektą. Šiame projekte pateikta Inovacijų versle programos 2003–2006 m. įgyvendinimo analizė ir vertinimas. Ūkio ministerija ir kiti vykdytojai šios Programos priemones laiko įgyvendintomis. Šiuo metu ministerijoje vykdoma minėto darbo analizė, todėl Programos įgyvendinimo ataskaitą ir apibendrinančias išvadas dar tik planuojama pateikti Vyriausybei.

Susipažinus su šio projekto 2.2 dalimi „Inovacijų versle programos 2003–2006 m. įgyvendinimo analizė“, konstatuotina, kad joje aprašomi priemonių vykdytojų atlikti darbai ir pateikti bendri duomenys apie Programoje nustatytų minėtų trijų vertinimo kriterijų tendencijas. Tačiau šioje studijoje išsamiau neanalizuojami bendri, įvykdžius Inovacijų versle programos 2003–2006 m. priemones, pasiekti rezultatai, o pateikiama tik „sausą“ informacija apie atliktus darbus, įgyvendinant Programoje numatytas priemones.

Daugelis programos priemonių yra tęstinės ir (arba) abstrakčios (skatinti, propaguoti, tobulinti, stiprinti, remti, užtikrinti ir pan.), t. y. šių priemonių įvykdymo kriterijai nėra išmatuojami ir palyginami, todėl galima tik daryti prielaidą, kad jos įvykdytos, nes vienokie ar kitokie su jomis susiję veiksmai buvo atlikti. Aiškiai ir vienareikšmiškai įvertinti pasiektą rezultatą, įvykdžius kiekvieną 2003–2006 m. priemonę, yra sudėtinga, nes sunku nustatyti aiškius ir tik į vienos ar kitos priemonės pasiektą rezultatą orientuotus vertinimo kriterijus. Tad audito metu atskirų priemonių įvykdymo nevertinome, nes mūsų išvados būtų per daug sąlyginės ir abstrakčios.

Programoje nustatyti jos įgyvendinimo vertinimo kriterijai:

1. Inovatyvių įmonių daugėjimas.
2. Privačių investicijų į inovacijas, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą didėjimas.
3. Parentų inovacijų projektų skaičius, inovacijų projektų ir jiems įgyvendinti suteiktos paramos dydis.

Pažymėtina, jog iki 2007 m. pabaigos Vyriausybei nebuvo pateikta apibendrinanti 2003–2006 m. Inovacijų versle programos priemonių įvykdymo ataskaita. Tokios apibendrinančios ataskaitos teikimas LR Vyriausybei nebuvo numatytas. Mūsų nuomone, tokia ataskaita būtų leidusi Vyriausybei įvertinti šios Programos įvykdymo rezultatus ir sudariusi prielaidas operatyviai parengti naują Programą. Nei Vyriausybės kanceliarija, nei Ūkio ministerija negalėjo mums pateikti duomenų apie Programos priemonėms įgyvendinti išleistų valstybės lėšų kiekį, kadangi Programos lėšų panaudojimo kontrolė nebuvo vykdoma..

Audito metu nepavyko rasti duomenų ir apie tai, kad šia Programa būtų domėjusis minėta Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisija. Pažymėtina, jog pagal Vyriausybės nutarimu patvirtintos Inovacijų versle programos 15 punkto reikalavimus²⁴, Komisijai buvo numatytas šios

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 911 2003-07-15 redakcija, galiojusi iki 2004-04-08, p. 15.

Programos vykdymo rezultatų vertinimas, tačiau tvirtinant naujus Komisijos nuostatus, šis reikalavimas buvo panaikintas²⁵.

Programoje nustatytų jos įgyvendinimo priemonių vertinimo kriterijų vykdymas:

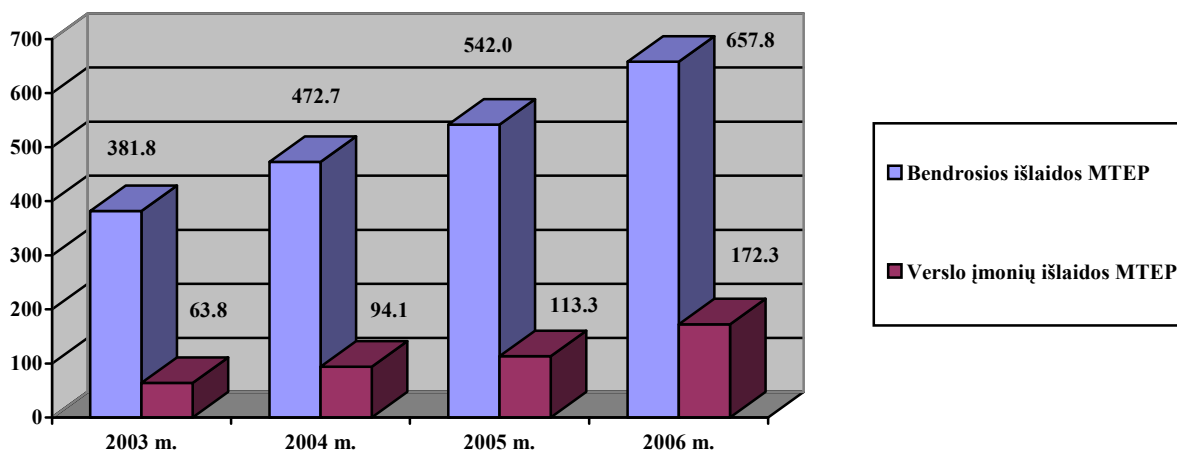
Inovatyvių įmonių kiekio daugėjimas

Inovatyvios įmonės – įmonės, kurios diegė naujus ar patobulintus produktus bei paslaugas, technologinius procesus. Statistikos departamento duomenimis, inovacinę veiklą 2001 m. vykdė 21,5 proc. įmonių, 2002–2004 m. – 23,4 proc., 2004-2006 m. – 18,4 proc. Šie duomenys rodo, kad programos vykdymo laikotarpiu inovatyvių įmonių skaičius ne tik nepadaugėjo, bet sumažėjo 5 proc., t. y. Programos priemonių vykdymas nedavė teigiamų poslinkių.

Privačių investicijų į inovacijas, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą didėjimas

Privačių investicijų į inovacijas, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą apimtis 2003–2006 m. padidėjo maždaug 2,7 karto (padidėjo nuo 16,7 proc. nuo visų bendrųjų išlaidų MTEP 2003 m. iki 26,2 proc. 2006 m.).

9 pav. Išlaidos MTEP

Šaltinis – Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės.

Nežiūrint to, kad verslo finansuojama MTEP dalis didėjo (2006 m. sudarė 26 proc.), lyginant su kitomis šalimis, ji yra dar gana nedidelė: Suomijoje ir Danijoje verslas finansuoja apie 70 proc. visų MTEP išlaidų.

Paremtų inovacijų projektų skaičius, inovacijų projektų ir jiems įgyvendinti suteiktos paramos dydis

Ūkio ministerija neatliko smulkesnės analizės apie 2003–2006 m. Programos priemonėms įgyvendinti skirtas ir panaudotas valstybės lėšas. 5 lentelėje pateikiame lėšų panaudojimo verslo

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-04-04 nutarimas Nr. 366, p. 4.

projektams remti duomenis.

Pagal Ūkio ministerijos pateiktus priemonių vykdytojų raštus apie priemonių įvykdymą, visoms Inovacijų versle programos 2003–2006 m. priemonėms įgyvendinti panaudota 40 499 tūkst. Lt. Tačiau nustatyta, kad Programos priemonių vykdytojai jiems pavestas įvykdyti priemones finansavo ir iš savo vidaus šaltinių, pavyzdžiui, Ūkio ministerija – iš programos „Inovacijos ir konkurencingumo didinimas“ lėšų.

5 lentelė. Valstybės lėšos, panaudotos verslo projektams remti per pastaruosius 4 metus

Finansavimo šaltinis	Metai	Projektų skaičius	Skirta lėšų, mln. Lt
Inovacijų ir konkurencingumo didinimo programa (Ūkio ministerija)	2003–2006	90	9
ES Phare 2002 m. programa	2004	14	3,45
ES Struktūriniai fondai:			
a) inovaciniams projektams įgyvendinti	2004–2006	52	261,1
b) mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektams įgyvendinti	2004–2006	42	51,2
Iš viso	2003–2006	198	324,75

Šaltinis – VšĮ Lietuvos inovacijų centro atlikta studija „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“.

Nors privačių investicijų į inovacijas, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą didėjimą galima vertinti kaip teigiamą poslinkį, tačiau nepaisant to, mūsų nuomone, vertinti Programos priemonių įvykdymo pagal juos negalima, nes neįmanoma vienareikšmiškai susieti šių kriterijų su įvykdytomis priemonėmis ir galutiniais rezultatais. Be to, iš pateikiamų duomenų negalima nustatyti investicijų kitimo dinamikos, nes duomenys nepateikiami pagal atskirus audituojamojo laikotarpio metus (apie statistinių duomenų rinkimo pagal atskirus metus poreikį jau kalbėta šios ataskaitos 3.1 skyriuje). 5 lentelėje pateikiami kriterijai greičiau tinkami apibūdinti šalyje esamai padėčiai inovacijų srityje, bet ne konkrečių Programos priemonių poveikiui ir rezultatams.

Pastebėjimas

Kaip mus informavo Ūkio ministerija, jau yra parengtas naujas Programos projektas, kuris svarstomas ir derinamas su suinteresuotomis institucijomis. Tačiau iki 2007 m. pabaigos jis nebuvo pateiktas Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

Tai patvirtina mūsų prielaidą, jog inovacijų plėtros problemos Lietuvoje atsiranda dėl nepakankamo valstybinio požiūrio į investicijų diegimą (teisinės bazės trūkumai, nepakankamas verslo skatinimas diegti inovacijas, menka parama mokslo ir technologijų parkams).

Ši teiginį patvirtina ir tai, kad minėtos 2003–2006 m. Inovacijų versle programos priemonių vykdymas baigtas 2006 m. pabaigoje, o naujo laikotarpio, t. y. pradedant 2007 m., tokia programa dar nepatvirtinta.

Manome, jog užtrukęs naujos Inovacijų versle programos sudarymas neužtikrino inovacijų plėtros proceso Lietuvoje tęstinumo, iššaukė riziką, kad potencialiai svarbių ir neatidėliotinių priemonių vykdymas galėjo būti neleistinai sutrukdytas.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

1. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtinta Valstybės ilgalaikės raidos strategija ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa bei akcentuoti jos pirmaeiliai uždaviniai rodo, kad Lietuvos valstybės politikoje yra pripažįstamas poreikis skatinti inovacinę veiklą ir intelektinės nuosavybės naudojimą ekonomikos plėtrai (1 dalis, 10–13 psl.).

2. Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje išdėstytas Lietuvos ekonominės strategijos pagrindinis tikslas – mažinti šalies ekonominio išsivystymo atsilikimą nuo ES šalių vidurkio, tačiau pagal bendrąjį inovatyvumo indeksą Lietuva yra viena iš labiausiai atsiliekančių tarp visų ES šalių. Jeigu ši tendencija išliks nepakitusi ir ateityje, yra rizika, kad nebus pasiektas Lisabonos strategijos pagrindinis tikslas (2 dalis, 13–16 psl.).

3. Pirmaujančių pasaulio šalių inovacinė veikla plėtojama daugiausia modifikavimo ir tęstinės ilgalaikės strategijos kryptimis, o Lietuvoje pagrindinis dėmesys kreipiamas į įsivežtinių (importuotų) inovacijų adaptavimą (pritaikymą) šalies rinkoje, beveik nemodifikuojant, nediegiant naujų idėjų, pagrįstų ilgalaikę strategija. Tai leidžia daryti prielaidą, kad tokios inovacijų plėtros kryptys ne visai atitinka nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytus tikslus (2 dalis, 17–18 psl.).

4. Lietuvos įmonės mažai investavo į mokslinę, eksperimentinę ir inovacinę veiklą, įmonės nebuvo suinteresuotos investuoti ir rodyti savo apskaitoje šių investicijų sąnaudas: Lietuvos Respublikos teisės aktai, susiję su inovacijų plėtra, neskatino mokslinės ir eksperimentinės veiklos, nebuvo sukurtos tokios veiklos skatinimo priemonės ir mokslinės eksperimentinės plėtros apskaitos sistema. Būtinų teisės aktų pakeitimų rengimas užtrunka nepateisinamai ilgai (3 dalis, 20–22 psl.).

5. Lietuvoje Rizikos kapitalo fondai dar yra tik pradinėje veiklos stadijoje, todėl įmonės, norinčios investuoti į mokslinę eksperimentinę ir inovacinę veiklą, į pažangius, bet neišbandytus, rizikingus ir brangius projektus, kol kas turi labai ribotas galimybes gauti papildomą finansavimą, būtiną jų projektams vykdyti (3 dalis, 22 psl.).

6. Lietuvoje nėra bendro inovacijų plėtros sistemą apimančio teisės akto, kuriame būtų apibrėžta Lietuvos inovacijų plėtros politika ir strategija, visų inovacijų procese dalyvaujančių juridinių asmenų tikslai, teisės ir pareigos, ryšiai tarp visos sistemos elementų, įteisinta priemonių vykdymo priežiūra, koordinavimas ir inovacijų plėtros paskatų sistema (3 dalis, 20–22 psl.).

7. Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisija dirba pasyviai, pagal savo statusą negali atlikti ir neatlieka operatyvaus inovacijų plėtros proceso koordinavimo ir valdymo. Informacija apie jos veiklą viešai neskelbiama. Lietuvoje nėra vienos, nuolat veikiančios institucijos, kuriai būtų pavesta rinkti informaciją, susijusią su inovacijų plėtra, atlikti analizę, vykdyti ryšių tarp sistemos dalyvių ir priemonių vykdymo priežiūrą bei koordinavimą (3.1, 3.2, 3.3 dalys, 25–30 psl.).

8. Renkama ir kaupiama statistinė informacija, susijusi su inovacijų plėtra, savo pobūdžiu ir rinkimo periodiškumu nesudaro galimybės operatyviai vertinti šio proceso pokyčius ir neužtikrina inovacijų plėtros proceso nuolatinės stebėsenos (monitoringo) kokybės (3.3 dalis, 29–31 psl.).

9. Lietuvos Mokslo ir technologijų parkai šiuo metu iš esmės yra pradinėje vystymosi stadijoje. Kaip rodo pasaulinė praktika, tokių parkų visos veiklos rezultatai paprastai pastebimi praėjus bent 5–8 metams po jų įsteigimo. Šiuo metu parkų pagrindinės įplaukos – už patalpų įmonėms nuomą. Tad kol kas šie parkai dirba daugiau kaip Verslo inkubatoriai, o ne kaip Mokslo ir technologijų parkai. Parkai viešai neskelbia savo ataskaitų, nėra sukurtos bendros Parkų veiklos politikos ir strategijos. Lietuvoje nėra Mokslo ir technologijų parkus vienijančios institucijos ar organizacijos, galinčios sutelkti juos bendrai, kryptingai ir šalies ekonomikai naudingai veiklai (3.4 dalis, 31–35 psl.).

10. Lietuva turi vieną didžiausių tarp ES šalių studentų skaičių, tenkantį tūkstančiui gyventojų (2006 m. šis rodiklis buvo 58,9). Lėšos, išleidžiamos aukštajam mokslui Lietuvoje, skaičiuojant pagal BVP, atitinka ES vidurkį, o pagal lėšas, tenkančias vienam studentui, atsiliekama nuo ES vidurkio daugiau kaip tris kartus. Lietuvos aukštosios mokyklos kol kas nekonkuruoja tarptautinėje aukštojo mokslo rinkoje (3.5 dalis, 35–37 psl.).

11. Šalies mokslo ir švietimo sistema nėra orientuota į verslumo ugdymą ir inovacijų plėtrą, dar tik pradedama nuo esamo švietimo ir mokslo finansavimo modelio pereiti prie pažangaus, konkurencija grindžiamo finansavimo. Be to, mažai mokslo ir verslo ryšių skatinančių priemonių, neišspręsta mokslininko darbo stažo kaupimo pensijai gauti problema, kai mokslininkas pereina dirbti į gamybos sritį (3.5 dalis, 37–40 psl.).

12. Lietuvos Respublikos teisės aktai nepakankamai aiškiai reglamentuoja universitetuose sukurto intelektualaus darbo produkto (t. y. patentais ir sutartimis įteisintos intelektualinio turto dalies) priskyrimą universitetui ar valstybei, todėl aukštosios mokyklos nelabai suinteresuotos, kad jų mokslininkų darbo rezultatai taptų komerciniais (3.5 dalis, 38–40 psl.).

13. 2003–2006 m. Inovacijų versle programos priemonės vykdė įvairios institucijos, tačiau ši Programa nebuvo patvirtinta kaip tarpinstitucinė, nebuvo paskirta viena atsakinga institucija. Tokios aplinkybės lėtino inovacijų proceso skatinimą ir mažino inovacijų plėtrai būtinus glaudžius ryšius tarp atskirų institucijų (4 dalis, 41 psl.).

14. 2003–2006 m. Inovacijų versle programos priemonių kriterijus, pagal kuriuos turėjo būti įvertintas šios Programos įvykdymas, sunku susieti su galutiniais įvykdymo rezultatais, jie nėra palyginami, todėl negalima nustatyti, kokią įtaką įvykdytos Programos priemonės turėjo inovacijų versle plėtrai; tačiau vykdytos priemonės galėjo sudaryti prielaidas vystyti palankiai ilgalaikio inovacijų plėtros proceso aplinkai (4 dalis, 42–43 psl.).

15. Nauja inovacijų versle programa 2007–2013 metams 2007 metų pabaigoje dar nebuvo patvirtinta, tad užtrukęs naujos Inovacijų versle programos sudarymas neužtikrino inovacijų plėtros proceso Lietuvoje tęstinumo, sukėlė riziką, kad potencialiai svarbių ir neatidėliotinių priemonių vykdymas galėjo būti neleistinais sutrukdytas (4 dalis, 43, 45 psl.).

Rekomendacijos:

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Svarstyti galimybę centralizuoti inovacijų kūrimo ir diegimo sistemos valdymą ir atlikti išsamią inovacijų kūrimo ir diegimo sistemoje dalyvaujančių įstaigų ir organizacijų funkcijų analizę.

2. Svarstyti galimybę parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Seimui teisės akto (aktų paketo), nustatančio inovacijų politiką, strategiją bei sistemą ir informacijos, susijusios su inovacijų plėtra, rinkimą ir analizę, ryšių tarp sistemos dalyvių ir priemonių vykdymo priežiūrą bei koordinavimą, projektą.

3. Numatyti papildomas priemones, kurios skatintų verslo įmones daugiau investuoti į mokslinę, eksperimentinę ir inovacinę veiklą.

4. Išnagrinėti galimybę organizuoti nuolatinę informacijos, susijusios su inovacijų plėtra, rinkimą ir analizę, priemonių vykdymo priežiūrą, užtikrinti tarpininkavimą tarp Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos ir kitų inovacijų plėtros sistemos grandžių.

5. Užtikrinti nuolatinę Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos veiklą.

6. Pasiūlyti Statistikos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės patobulinti su inovacijų plėtra susijusios informacijos rinkimo pobūdį, apimtį ir periodiškumą.

7. Įvertinti 2003–2006 m. Inovacijų versle plėtros programos rezultatus ir užtikrinti šios programos tęstinumą 2008–2013 metais.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai:

1. Parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2003–2006 m. Inovacijų versle plėtros programos priemonių įvykdymo ataskaitą ir apibendrinančias išvadas.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai:

1. Inicijuoti Lietuvos Respublikos teisės aktų pakeitimus, siekiant, kad:

- šalies mokslo ir švietimo sistema būtų labiau orientuota į verslumo ugdymą ir inovacijų plėtrą;

- būtų numatytos ir plačiai diegiamos mokslo ir verslo ryšius skatinančios priemonės;

- būtų išspręsta mokslininko darbo stažo kaupimo pensijai gauti problema, kai mokslininkas pereina dirbti į gamybos sritį;

- būtų aiškiai reglamentuotas universitetuose sukurto intelektualaus darbo produkto (t. y. patentais ir sutartimis įteisintos intelektualinio turto dalies) priskyrimas universitetams ar valstybei.

2-ojo audito departamento direktorė

Zita Valatkienė

Vyresnysis valstybinis auditorius

Albinas Borisevičius

Valstybinio audito ataskaitos kopijos (po vieną egz.) pateiktos Lietuvos Respublikos Seimui, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai ir Valstybės kontrolės archyvui.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Inovacijų plėtra Lietuvoje“ 1 priedas

PAGRINDINIAI LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINIAI DOKUMENTAI, SUSIJĘ SU INOVACIJŲ PLĖTRA

Data	Dokumentas	Numeris	Pavadinimas
1998-07-14	Nutarimas	914	Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nuostatų patvirtinimo
1998-07-23	Nutarimas	921	Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo
1999-07-07	Įstatymas	VIII-1312	Investicijų įstatymas
2000-05-09	Nutarimas	528	Dėl inovacijų versle programos
2000-07-05	Nutarimas	789	Dėl pramonės plėtojimo vidutinės trukmės politikos ir jos įgyvendinimo strategijos
2001-05-31	Nutarimas	649	Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentui įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo
2001-10-04	Nutarimas	1196	Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001–2004 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo
2001-10-31	Nutarimas	1274	Dėl ilgalaikės Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros strategijos projekto rengimo
2002-06-06	Nutarimas	827	Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo
2002-06-12	Nutarimas	853	Dėl ilgalaikės Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros strategijos
2002-11-12	Nutarimas	IX-1187	Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos
2003-07-15	Nutarimas	911	Dėl inovacijų versle programos
2003-07-18	Nutarimas	963	Dėl mokslo ir technologijų parkų plėtros koncepcijos
2003-12-22	Nutarimas	1646	Dėl ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos bei Lietuvos mokslo ir technologijų Baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo
2004-01-21	ŪM Įsakymas	4-16	Valstybės pagalbos tiekimo tvarka „Verslumo, verslo ir investicijų plėtros skatinimas“
2004-03-22	Įsakymas	4-77	Ūkio ministerija. Dėl valstybinės pagalbos schemos „Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros skatinimas“ patvirtinimo
2004-10-11	Nutarimas	1272	Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodikos
2005-03-15	ŪM Įsakymas	4-113	Dėl finansinės paramos teikimo ikšlaidoms, susijusioms su išradimo patento gavimu, kompensuoti taisyklių patvirtinimo
2005-04-04	Nutarimas	366	Dėl mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo
2005-04-18	LR Ministro pirmininko potvarkis	96	Dėl mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos ir jos sekretoriato
2005-04-18	Nutarimas	414	Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimo Nr. 649 „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“ pakeitimo
2005-05-09	ŠMM įsakymas	ISAK-797	Dėl mokslo ir technologijų populiarinimo Lietuvoje strategijos patvirtinimo
2005-06-20	Nutarimas	670	Dėl Lisabonos strategijos įgyvendinimo ir koordinavimo Lietuvoje
2005-08-16	ŠMM įsakymas	ISAK-1694	Dėl mokslo ir technologijų populiarinimo veiklų įgyvendinimo projektų konkursų nuostatų patvirtinimo
2005-11-22	Nutarimas	1270	Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos

2006-06-22	ŪM Įsakymas	4-247	Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos įgyvendinimo ir stebėsenos
2006-11-29	ŪM Įsakymas	4-451	Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos rengimo ir įgyvendinimo priežiūros komisijos sudarymo
2006-12-14	Statistikos departamento įsakymas	DĮ-250	Dėl įmonės inovacinės veiklos tyrimo metodikos patvirtinimo
2007-02-07	Nutarimas	166	Dėl prioritetinių Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros kryptių patvirtinimo
2007-02-13	Nutarimas	206	Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. Nutarimo Nr. 1646 „Dėl ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos bei Lietuvos mokslo ir technologijų Baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ pakeitimo
2007-03-21	Nutarimas	321	Dėl integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) kūrimo ir plėtros koncepcijos patvirtinimo
2007-08-08	Nutarimas	854	Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 1270 „Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos“ pakeitimo
2007-10-24	Nutarimas	1146	Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 4 d. nutarimo Nr. 366 „Dėl mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo

Sąrašą sudarė: vyresnysis valstybinis auditorius

Albinas Borisevičius

AUDITO METU IŠNAGRINĖTŲ MOKSLINIŲ DARBŲ, STUDIJŲ IR KITŲ DOKUMENTŲ, SUSIJUSIŲ SU INOVACIJŲ PLĖTRA, SĄRAŠAS

Eil. Nr.	Autorius	Pavadinimas	Data	Šaltinis	Pastabos
1.		Inovacijų versle programa	2000-05-09	Pritarta LRV nutarimu Nr. 528	14 puslapių
2.	E.Vilkas	Žinių ekonomika pirmiausia yra ekonomika	2002-10-03	Straipsnis internete	1 puslapis
3.	R.Juknys	Darna vystymosi strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: pasiekimai ir problemos		Vytauto Didžiojo universitetas	25 puslapiai
4.	R.Jucevičius	Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija		Kauno technologijos universiteto Verslo strategijos institutas	266 puslapiai
5.	Dž. A. Klaudas	Amerikietiškas požiūris į inovacijų skatinimą		Ekonomika, finansai, investic.	2 puslapiai
6.		Valstybės ilgalaikės raidos strategija		Ūkio ministerija	2 puslapiai
7.	R. Strazdas, A. Jakubavičius	Inovacijos – Lietuvos įmonių konkurencinio pranašumo pagrindas	2000 m.	Vilniaus Gedimino technikos universitetas	5 puslapiai
8.		Nacionalinė inovacijų programa	2002 m.	Ūkio ministerija	72 puslapiai
9.	G. Steponavičienė	Su kuo valgoma inovacija? (ir kt. str. apie inovacijas)	2002 m.	„Laisvoji rinkla“	10 puslapių
10.	V. Laurinavičius	6-osios Bendrosios programos finansavimo taisyklės	2003 m.	Tarptautinių mokslų ir technologijų plėtros programų agentūros svetainė	22 puslapiai
11.		Lietuvos pramonės klasterių plėtros programinė studija	2003 m.	Kauno technologijos universiteto Verslo strategijos institutas	16 puslapių
12.		ES R&D skatinant: Viešojo palaikymo mechanizmo tobulinimas privačiojo sektoriaus R&D didinimui	2003 m.	Europos Komisija, EUR 2713	6 puslapiai
13.		Inovacijos ir konkurencingumo didinimas 2004 m.	2004 m.	LR Ūkio ministerija	5 puslapiai
14.		Inovacijos ir konkurencingumo didinimas 2005 m.	2006-02-07	LR Ūkio ministerija	6 puslapiai
15.	Lietuvos Mokslo taryba	Nutarimas dėl siūlymų Pasaulio banko ataskaitos „Lietuva. Žinių ekonomikos plėtra. 2003 m. kovas“ rekomendacijoms įgyvendinti	2004-05-31		5 puslapiai
16.	D.Masionis	Pranešimas Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus Žinių visuomenės taryboje „Inovacijų skatinimas“	2004-12-20	http://www.zef.lt/uploads/ZEF_ZVT_Inovaciju%20skatinimas_DMasionis_20041220_sk2.ppt	12 puslapių
17.		Lietuvos politinių partijų ir akademinės bendruomenės institucijų memorandumas	2004-06-22		2 puslapiai
18.		7-oji bendroji programa	2005 m.	Tarptautinių mokslų ir technologijų plėtros programų agentūros svetainė	4 puslapiai
19.		<i>UAB INVEGA metinė ataskaita – Report of the Board</i>	2005 m.		24 puslapiai
20.	R.Jucevičius ir kt.	Lietuvos inovacijų politikos ir pagrindinių jos nuostatų įgyvendinimo studija	2005 m.	Kauno technologijos universiteto Verslo strategijos institutas	73 puslapiai
21.	T. Žalandauskas ir kt.	Lietuvos galimybės ir būtinieji darbai siekiant Europos Sąjungos Lisabonos strategijoje užsibrėžto tikslo – 2010 metais moksliniams tyrimams finansuoti naudoti iki 3 proc. BVP	2005 m.	Lietuvos mokslo taryba	32 puslapiai
22.		LR Ūkio ministerijos vidaus audito tarnybos strateginis veiklos planas 2004-2006 m.	2005-01-11	LR Ūkio ministerija	8 puslapiai
23.	Barosso	Dirbti kartu augimo ir darbo vietų labui. Nauja Lisabonos strategijos pradžia	2005-02-02	Pranešimas pavasario Europos vadovų tarybai	33 puslapiai
24.	J. Gecevičius	Mokslinių tyrimų, technologijų ir inovacijų sistemos valstybinio reguliavimo ir finansavimo tobulinimo principų projekto metmenys	2005-10-21	Diskusija „Lietuvos aukštasis mokslas ir mokslas: būtiniausi žingsniai“	6 puslapiai
25.	L. Domarkienė	Lietuvos inovacijų plėtra Lisabonos strategijos kontekste	2005-12-01	LR Ūkio ministerija	10 puslapių
26.		Inovacijos ir konkurencingumo didinimo programos aprašymas	2006 m.	LR Ūkio ministerija	10 puslapių
27.	Statistikos biuletenis	Inovacinės veiklos plėtra	2006 m.	Statistikos departamentas	44 puslapiai
28.	V. Daujotis ir kt.	Finansinių paskatų mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą bei inovacinę veiklą vykdančioms ūkio subjektams sistemos tobulinimo galimybių studijos ataskaita	2006-11-10	VšĮ „Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras“	130 puslapių
29.	V. Guoga	Siūlymų dėl mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros prioritetinių krypčių nustatymo studijos santrauka	2006 m.	Lietuvos mokslo taryba	22 puslapiai
30.		Valstybės užsakomųjų mokslinių tyrimų koncepcija ir finansavimo tvarka		Studija	22 puslapiai

31.	R. Strazdas ir kt.	Europos Sąjungos ir kitų valstybių neformalių individualių investuotojų („Verslo angelų“) investavimo kultūros patirties analizė	2006 m.	VsĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“	130 puslapių
32.		Rizikos kapitalo fondų skatinimo investuoti smulkiojo ir vidutinio verslo subjektus galimybių analizė	2006 m.	UAB „Kompetencijos gildija“	90 puslapių
33.		ES veiklos sričių apžvalga. Moksliniai tyrimai ir inovacijos	2006 m.	LR Ūkio ministerija	14 puslapių
34.	V. Gontis ir kt.	Valstybės užsakomųjų mokslinių tyrimų koncepcija ir finansavimo tvarka	2006-03-02		22 puslapiai
35.	B. Mikulskienė	Europos technologijų platformos – pažangos variklis	2006-03-31	„Žinios-ekonomika“	1 puslapis
36.		Lietuvos pramonininkų federacijos konsultacinio posėdžio protokolas Nr. 13 dėl Europos technologinės platformos, verslo struktūrų galimybių vykdyti taikomuosius tyrimus ir nacionalinės investicijų skatinimo programos projekto	2006-04-11		3 puslapiai
37.		Lietuvos eksporto plėtros potencialo didinimas skatinant inovacijas ir kitus konkurencingumą lemiančius veiksnius	2006-06	UAB „IDUS“	59 puslapiai
38.	T. Žalandauskas	Mokslinių tyrimų orientavimą į ūkio poreikius galėtų užtikrinti programinio konkursinio MTEP finansavimo modelio įdiegimas	2006-09-04	Pranešimas žiniasklaidai	1 puslapis
39.		Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and social Committee and the Committee of the Regions	2006-09-13	Briuselis	18 puslapių
40.	A. Vernickaitė	Ar nevers universitetai senelių prieglaudomis	2006-11-09	„Veidas“	2 puslapiai
41.	L. Domarkienė	Verslo įtraukimo į aukštojo mokslo sistemą galimybės	2006-11-24	Ūkio ministerija	14 puslapių
42.		Strategic Centres for Science, Technology and Innovation	2006-12	TEKES	9 puslapiai
43.	B. Vėsaitė	Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra ūkio konkurencingumo ir ekonomikos augimui	2006-12-07		23 puslapiai
44.	A. Žalys	NTP ir MTEP politikos priemonės	2006-12-15	Švietimo ir mokslo ministerija	8 puslapiai
45.		Europos parlamento ir tarybos sprendimas Nr. 1982/2006/EB dėl Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintosios bendrosios programos	2006-12-18	ES oficialusis leidinys	41 puslapis
46.		Informacija apie Inovacijų versle programos priemonių įvykdymą (ataskaitos už įvykdytas priemones Ūkio ministerijai)	2004-2006		119 puslapių
47.		Įvairūs straipsniai, ištraukos iš internetinių svetainių apie inovacijas, jų plėtrą, Mokslo ir technologijų parkus, technologijų platformas, slėnius ir pan.	2007 m.		52 puslapiai
48.		Metinė Lietuvos nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos įgyvendinimo pažangos ataskaita	2007 m.	Ūkio ministerija	165 puslapiai
49.		2006 metų lyginamoji Lietuvos mokslo ir technologijų parkų veiklos rodiklių analizė	2007 m.	Ūkio ministerija	7 puslapiai
50.	Inovacijų biblioteka	Nefinansinė parama inovacijoms	2007 m.	www.inovacijos.lt	72 puslapiai
51.	V. Snitka ir kt.	Lietuvos ūkio (ekonomikos) raidos išvalga pagal regionines ir pasaulio tendencijas	2007 m.	VsĮ „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“	271 puslapis
52.	A. Tapinas ir kt.	Alkani ir sotūs	2007 m.	„Ekonomika, finansai, investic.“	17 puslapių
53.		VsĮ Šiaulių universiteto mokslo ir technologijų parko 2007–2008 m. veiklos planas	2007 m.	VsĮ Šiaulių universiteto mokslo ir technologijų parkas	11 puslapių
54.		VsĮ Mokslo ir technologijų parko informacinė medžiaga	2007 m.	VsĮ Mokslo ir technologijų parkas (Vilnius)	7 puslapiai
55.		VsĮ Šiaulių universiteto mokslo ir technologijų parko kita veiklą nusakanti medžiaga (įstatai, susirašinėjimas, susirinkimų protokolai ir kt.)	2007 m.	VsĮ Šiaulių universiteto mokslo ir technologijų parkas	50 puslapių
56.		VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parko 2004 m. veiklos ataskaita	2005 m.	VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	16 puslapiai
57.		VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parko 2005 m. veiklos ataskaita	2006 m.	VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	16 puslapiai
58.		VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parko 2006 m. veiklos ataskaita	2007 m.	VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	33 puslapiai
59.		VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parko kita veiklą nusakanti medžiaga (įstatai, susirašinėjimas, susirinkimų protokolai ir kt.)	2007 m.	VsĮ Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas	41 puslapis
60.	K. Gečas ir kt.	Taikomojo mokslinio tyrimo darbas – programinė studija „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“	2007 m.	VsĮ Lietuvos inovacijų centras	90 puslapių
61.		Inovacijų versle programa 2007–2013 metams	2007 m.	VsĮ Lietuvos inovacijų centras	6 puslapiai
62.		Inovacijos ir konkurencingumo didinimo programos 2006 metų ataskaita	2007-02-09	Ūkio ministerija	8 puslapiai
63.	J. Edleris ir kt.	Atviro koordinavimo metodo (AKM) mišriosios politikos ekspertų grupės įvertinimo ataskaita - Lietuva	2007-06	Mančesterio universitetas	72 puslapiai
64.	A. Žalys	Aukštojo mokslo finansavimo reforma: problemos ir siūlymai (I)	2007-01-10	Švietimo ir mokslo ministerija	11 puslapių
65.		Vertinimo kriterijų suvestinė įvykdymo 2006 m. gruodžio 31 d. ataskaita	2007-01-29	Ūkio ministerija	3 puslapiai
66.		Inovacijos ir konkurencingumo didinimo programos 2006 metų ataskaita	2007-02-09	Ūkio ministerija	7 puslapiai
67.	B. Kaulakys	Kaip žlugdomas Lietuvos mokslas ir studijos	2007-04-18	Lietuvos mokslo taryba	1 puslapis
68.	V. Jakuška	Kauno slėnis švietimo reformos migloje	2007-05-07	„Verslo labirintas“	5 puslapiai
69.	V. Daujotis	Lietuvos aukštąjį mokslą – į laisvosios rinkos glėbį?	2007-05-10	VU	3 puslapiai

70.		Valstybinio audito ataskaita Studijų universitetuose organizavimas ir lėšų, skirtų studijoms ir mokslui bei investicijoms, panaudojimas (santrauka)	2007-05-15	Valstybės kontrolė	5 puslapiai
71.		Galimybių studija „Programinis-konkursinis MTEP finansavimas“	2007-06-01	Lietuvos mokslo taryba	1 puslapio komentaras
72.	S. Gedrimaitė	Pinigai už lietuvių išradimus atitenka kitiems	2007-08-03	„Delfi“	2 puslapiai
73.	E. Vilkas	Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos atnaujinimas, galutinė ataskaita	2007-10-30	Lietuvos mokslų akademijos Ekonomikos institutas	88 puslapiai
74.		Mokslo ir technologijų rodikliai	2007-10-31	Statistikos departamentas	1 puslapis
75.		Investicijoms į tyrimus siūlomos pelno mokesčio lengvatos	2007-12-12	„Delfi“	2 puslapiai
76.	R. Dargis	Kodėl Transilvanija „Nokijai“ arčiau negu Lietuva	2008-02-08		2 puslapiai
77.		Strategic approaches for innovation policy in Europe	2007-04-17	Mastrichto universitetas	31 puslapis
78.		Pramoninių parkų plėtros ir valdymo užsienio šalyse analizė bei šių parkų valdymo pasiūlymai Lietuvoje	2007-08-30	Advokatų kontora Sabaliauskas ir partneriai	223 puslapiai
79.		Skatinimo priemonės mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą bei inovacinę veiklą vykdančioms ūkio subjektams	2007 m.	Ūkio ministerija	5 puslapiai
				Iš viso puslapių:	2767

Pastaba: kursyvu pažymėti dokumentai, kurie audito metu nebuvo atsipaaidinti.

Sąrašą sudarė: vyresnysis valstybinis auditorius

Albinas Borisevičius